

PROBLEMATIKA ZÁŠKOLÁCTVÍ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH V BŘECLAVI

Lenka Kocábová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka KOCÁBOVÁ**
Osobní číslo: **H118623**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Problematika záškoláctví na základních školách v Břeclavi**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na :

- činnost orgánů zabývajících se prevencí záškoláctví a problematiky dětí ulice v Břeclavi. Jedná se především o orgán sociálně-právní ochrany dětí, pedagogicko-psychologickou poradnu, IQ Roma Servis, nízkoprahová centra a Městskou policii v Břeclavi.
  - patologické jevy záškoláctví, problematiku a příčiny záškoláctví.
  - možnosti prevence škol v boji proti těmto patologickým jevům.
- Součástí práce bude výzkum zaměřený na problematiku záškoláctví na základních školách v Břeclavi.

Sběr dat se uskuteční formou dotazníku.

Rozsah bakalářské práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině
Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí
Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákon
MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence: Vyd. 1. Praha: portál, 1998.
MIOVSKÝ, M., BĀRTÍK, P. Primární prevence rizikového chování ve školství: Vyd. 1. Praha: Sdružení SCAN, 2010.
Šotola, J. Systémová spojení: spolupráce jako nástroj překonávání důsledků sociálního znevýhodnění ve vzdělávání. Praha: Člověk v tísni, 2012
VÁGNEROVÁ, M. Psychologie problémového dítěte školního věku. Praha: Karolinum, 2001
Další literatura bude průběžně doplňována v textu bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Monika Tannenbergerová, DiS.**
Katedra pedagogiky a psychologie
Datum zadání bakalářské práce: **11. listopadu 2013**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

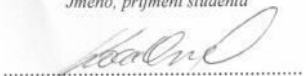
Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

LENKA KOČÁŘOVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 23. 11. 2014

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně ke výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Autor: Lenka Kocábová

Název: Příčiny, prevence a řešení záškoláctví na druhém stupni základní školy

Cílem této bakalářské práce bylo popsat problematiku záškoláctví na 2. stupni základních škol v Břeclavi. Popisuje i další související skutečnosti, jakými jsou nejčastější příčiny vzniku, rodinné a školní prostředí, sumarizace platné legislativy a řešení záškoláctví. V praktické části se zabývám výzkumným šetřením, které mělo za cíl zmapovat výskyt záškoláctví a zjistit názory učitelů na problém neomluvené absence.

Klíčová slova: záškoláctví, příčiny záškoláctví, prostředí školy, rodina, legislativa, řešení záškoláctví, Břeclav

ABSTRACT

Author: Lenka Kocábová

Title: Causes, prevention and solving of the truancy at the second level of the elementary school.

The aim of this bachelor thesis is to describe the problems with the truancy at the second level of the elementary school in Breclav. It also describes related facts like the most frequent reasons of their occurrence, family and school background, valid legislature summarization and solution of the truancy. In the practical section I was considered with the investigative research. The aim of this research is to pin point the occurrence of the truancy and find out the teachers' opinions to the absence problem.

Key words: truancy, causes of the truancy, school, background, family, legislature, solution to the truancy, Breclav

Děkuji za výraznou pomoc vedoucí bakalářské práce PhDr. Monice Tannenbergerové Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi pomohly mou práci zpracovat.

Dále děkuji svému příteli za velkou trpělivost a morální podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ZÁKLADNÍ POJMY.....	12
1.1 K pojmu záškoláctví a jeho definici	12
1.2 Povinná školní docházka	12
1.3 Absence ve škole	13
2 ZÁŠKOLÁCTVÍ	14
2.1 kategorie záškoláctví	14
2.2 Hlediska záškoláctví	15
2.3 Příčiny záškoláctví	15
2.3.1 Vnější příčiny	15
2.3.2 Vnitřní příčiny	18
2.4 Důsledky záškoláctví	18
2.4.1 Důsledky pro rodinu	18
2.4.2 Důsledku pro žáka	19
2.4.3 Důsledky pro společnost	20
3 PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ	21
3.1 Primární prevence	21
3.2 Sekundární prevence	22
3.3 Terciální prevence	22
4 ZÁŠKOLÁCTVÍ A LEGISLATIVA	24
4.1 Zákonné postihy	25
4.1.1 Ohrožování výchovy dítěte dle § 201 Tr.Zák (přechin)	25
4.1.2 Přestupky na úseku školství a výchovy mládeže dle § 31 Př.Zák	26
4.2 Aplikace zákonných norem	26
5 MÝTY O ZÁŠKOLÁCTVÍ	28

II. PRAKTICKÁ ČÁST	30
6. ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI, CÍLE	31
6.1 Výzkumné zaměření	31
6.2 Hypotézy	31
6.3 Metoda výzkumu	32
7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	34
7.1 Výsledky šetření	34
7.2 Závěr šetření	46
7.3 Dílčí odpověď na hypotézy	47
8 PROJEKT „APK“ V BŘECLAVI	48
9 ZÁŠKOLÁCTVÍ OČIMA VEDOUCÍ OSPOD BŘECLAV D. GASNÁRKOVÉ ...	50
ZÁVĚR	53
SEZNAM LITERATURY	54
SEZNAM ZKRATEK	56
SEZNAM OBRÁZKŮ	57
SEZNAM TABULEK	58
SEZNAM PŘÍLOH	59

ÚVOD

Záškoláctví je sociálně-patologický jev, který je stále aktuální, byť jeho kořeny sahají do daleké minulosti zavedení povinné školní docházky. S industrializací společnosti a její nepochybnou evolucí, a řeč je nejen o národní ale i globální úrovni, negativní význam záškoláctví - a to pro jednotlivce i pro společnost jako takovou – nabývá stále větší vážnosti. Dokládá to jednoduchý příklad úrovně gramotnosti. Jiný sociální význam měla negramotnost pro jednotlivce v 19. století, jiný na počátku minulého století a drtivě jiný ve třetím miléniu. Zatímco dříve neznamenal tak významný sociálně-ekonomický handicap pro jednotlivce i společnost jako takovou, v současné době jakékoli pracovní uplatnění v průmyslovém a digitalizovaném světě je u jedince, jehož vzdělávání je fakticky zne-možňováno minimálním zapojením ve školské soustavě, prakticky nemožné. A nejde již jen o gramotnost v jeho původním významu slova, ale i v odvozených, jakými jsou finanční gramotnost apod. Zkrátka záškoláctví je pro své důsledky v současných společenských podmínkách natolik negativním faktorem, že jeho pomyslné záporné znaménko je delší než v minulosti. A to je jen jeden z pohledů na záškoláctví. Záškoláctví je symptomem i dalších negativních jevů, ať již jde o s ním spojená protiprávní jednání nezletilců páchanou v době, kterou by správně měli trávit školní výukou, je i logickým podhoubím pro přestupkovou a trestněprávní činnost dospělých. Konečně záškoláctví také svědčí o funkčnosti rodičovské péče a o stavu rodiny jako takové.

Právě mnoho způsobů uchopitelnosti problematiky záškoláctví bylo to, co mě přimělo k vybrání si tohoto tématu jako tématu své bakalářské práce. Abych „fenomén“ záškoláctví zasadila do prostředí konkrétních reálií, zaměřila jsem se na záškoláctví v Břeclavi. K tomu mě vedly dva důvody. Prvním je důvod osobní, kdy k tomuto okresnímu městu na jihu Moravy mám osobní vazby. Druhým důvodem pak je specifčnost tohoto pohraničního města v těsném sousedství s Rakouskem a Slovenskem, které je zatíženo útlumem zemědělství a do jisté míry průmyslu, s čímž je spojena tradiční vyšší míra nezaměstnanosti, která postihla řadu rodin s dětmi. K dotvoření popisu tohoto sociálně-ekonomického stavu pak je na místě zmínit i to, že Břeclav je místem i početně nezanedbatelné romské komunity, prolínající se s nedalekou romskou komunitou na Slovensku nebo z menších měst a obcí v okolí.

V teoretické části své bakalářské práce se zaměřím na problematiku záškoláctví jako takového, na jeho druhy a podoby, na příčiny i následky záškoláctví, zmíním normativní právní

akty zabývající se školstvím i záškoláctvím i o provázanosti záškoláctví na nejčastěji porušované trestněprávní normy.

Praktickou část této bakalářské práce bude tvořit šetření provedené u vybraného vzorku pedagogů břeclavských základních škol, v němž se zaměřím na jejich konkrétní zkušenosti s výskytem záškoláctví. Ve mnou vypracovaném dotazníku jsem se zaměřila na četnost záškoláctví z pohledu pohlaví žáků, jejich věku, sociálního statusu rodin dětí, způsobu trávení času mimo školu a podobně. Zmíním i zkušenosti v této oblasti orgánu sociálněprávní ochrany dětí i oborových kazuistik OSPOD a Městské policie Břeclav.

Věřím, že má bakalářská práce může přispět k aktualizaci problematiky záškoláctví v Břeclavi a že může být užitečným podkladem nebo pomůckou pro učitele, výchovné poradce, školní metodiky prevence, pracovníky nízkoprahových zařízení nebo zájemce z řad laické veřejnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 K pojmu záškoláctví a jeho definici

Jednotná definice vztahující se k záškoláctví není. Řada autorů zabývajících se touto problematikou přichází se svým vnímáním záškoláctví jako problému, nebo modifikuje výroky jiných autorů na toto téma nebo je přejímá víceméně doslovně. Důvodem není neprobádanou samotného „záškoláctví“, spíše opak je pravdou. Je to dáno zejména širokospektrálností problematiky záškoláctví a akcentace úhlu pohledu, kterým se na záškoláctví jako takové, jeho příčiny, projevy i následky díváme a do jaké tematické hloubky při tom zacházíme.

S jednou z možných definic přichází například Průcha a kol. (2013), podle nějž se jedná o „jev, kdy se žák úmyslně, bez omluvitelného důvodu a bez vědomí, popř. souhlasu rodičů nezúčastňuje vyučování a zdržuje se mimo domov“. Podobný je i výrok, kdy záškoláctvím je situace, kdy „žák se jednoduše ve škole neukazuje, ale jeho rodiče si myslí, že dok školy chodí“. (Kyriacou, Ch., 2003, s. 45)

Abychom k základním pilířům pojmu záškoláctví, je třeba vidět i důsledky záškoláckého života. Ty jsou docela pregnantně obsaženy v následujícím tvrzení. „Záškoláctvím trpí nejen jedinec, který se ho dopouští, ale i celá společnost, protože jeho důsledkem jsou špatné studijní výsledky, jejich horší uplatnění v životě i kriminální činnost. Míra záškoláctví je také indikátorem správné funkce vzdělávacího systému“ (Kyriacou, Ch., 2005, s. 44). K tomuto snad jen dodávám, že záškoláctví je také do jisté míry též indikátorem funkčnosti rodiny.

Na základě výše uvedeného lze tedy logicky dospět k právně častému definování záškoláctví jako jednání patologického a sociálně nežádoucímu. Za takový úvod definice již lze připojit jakoukoli obdobu „projevového“ upřesnění pojmu, tedy např.: ...kdy žák se úmyslně vyhýbá vyučování, a to bez omluvitelného důvodu, ať již bez vědomí rodičů nebo s jejich krytím.

1.2 Povinná školní docházka

Povinná školní docházka je specifikována § 36 školského zákona. V něm je mj. uvedeno, že školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku, a dále, že povinná školní docházka

začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad.

Uvedené ustanovení zákona dále stanoví, že povinná školní docházka se vztahuje na:

- a) Občany jiného členského státu EU, kteří na území ČR trvale pobývají dle než 90 dnů
- b) Cizince ze třetích zemí, kteří jsou oprávněni pobývat na území ČR po dobu delší než 90 dnů
- c) Účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany

Zákon dále zástupce cizince se porušením shora uvedených povinností dopouští protiprávního jednání ve formě přestupku nebo trestného činu stejně, jako zákonný zástupce – občan České republiky.

1.3 Absence ve škole

V § 50 odst. 1 školského zákona je uvedeno, že zákonný zástupce, či zletilý žák, je povinen doložit důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování nejpozději do tří kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti. Dodatečná omluvenka by tím pádem neměla být uznána a nepřítomnost žáka by měla být hodnocena jako neomluvená.

Absenci, která není omluvena a je do součtu 10 vyučovacích hodin, řeší třídní učitel se zákonnými zástupci v rámci kompetencí školy. V počtu neomluvených hodin 11 – 24 je svolána výchovná komise. Obligatorně je dána povinnost oznámit OSPOD počet neomluvených zameškaných hodin, pokud dosáhnou úrovně vyšší než 25; následuje přestupková nebo trestněprávní dohra zanedbání povinné školní docházky ze strany zákonných zástupců.

2 ZÁŠKOLÁCTVÍ

2.1 Kategorie záškoláctví

Pojem záškoláctví pracuje s faktickým konstatováním stavu, že žákova absence ve výuce postrádá objektivní legální důvod. Stejně jako je větší množství příčin záškoláctví, je i více jeho podob, kategorií. S velmi výmluvnou kategorizací záškoláctví přichází v roce 2005 Chris Kyriacou. Ten uvádí pět kategorií:

Pravé záškoláctví - žák do školní výuky nedochází, ačkoli rodiče mají za to, že dítě školu navštěvuje

Záškoláctví s vědomím rodičů – žák do školy nedochází, jeho rodiče jsou si toho vědomi a jsou si vědomi také toho, že nedocházení do školy neexistuje pro dítě oprávněný důvod. Rodiče se tak v této kategorii záškoláctví do problému aktivně zapojují a to jak samotným vědomím nelegálního stavu, tak podporou tendencí dítěte se školní docházce vyhýbat. Důvody k tomu, kdy rodiče na sebe berou tuto negativní roli, jsou uváděny dva. První tvoří rodiče, kteří jsou závislí a potřebě dítěte; druhou skupinu představují rodiče, kteří školu odmítají a ke školní docházce se staví nepřátelsky.

Záškoláctví s klamáním rodičů – žáci si vymýšlí různé důvody (nejčastěji smyšlená nemoc, indispozice apod.) k tomu, aby do školy jít nemuseli, přičemž rodiče si dítětem uváděné důvody neprovrhují a dítě ve škole formálně omluví.

Útěky ze školy (interní záškoláctví) – žák se zúčastní školního vyučování, během něj jej však opustí a ze školy odejdou. Budovu školy buď zcela opustí a do vyučování se již nevrátí, nebo po svém útěku z výuky budovu mnohdy neopustí a do vyučování se vrátí později.

Odmítání školy – představuje ty případy žáků, jimž docházení do školy a školní výuka působí psychické problémy. Ty pramení z problémů, které vznikají ve škole. Mohou se vázat na kolektiv, kdy pak je častým důvodem šikana ze strany spolužáků, nebo se mohou vázat na výuku samotnou, např. z důvodu strachu z nezvládnutí učiva. Možnosti rodičů účinně se vypořádat s touto kategorií záškoláctví jsou takřka nemožné. Negativní pohled dítěte na školu z důvodů faktického strachu „z něčeho“ lze jen s pomocí intervence odborníka a to ještě dlouhodobou. Taktéž správné rozpoznání, kdy se dítě škole jenom svévolně vyhýbá, a kdy k tomu má objektivní vnitřní důvod mající podobu regulárního psychického narušení, je pro rodiče (laika) zcela nemožné. (Kyriacou Ch, Portál 2005)

2.2 Hlediska záškoláctví

Ačkoli se projevy záškoláctví mohou na první pohled připadat pohledem zvenčí stále stejné, mají všechny případy jen minimální společnou platformu v podobě úniku nebo útěku žáka před něčím, co je mu nepříjemné. Ve všem ostatním se monolit pojmu záškoláctví rozbíjí na skupiny jednotlivých případů, v nichž jsou promítnuta určitá hlediska, příčiny i individuální důvody.

Hledisko časové – v něm se hodnotí záškoláctví na základě frekvence nepřítomnosti žáka ve škole. Může se jednat totiž o (neoprávněně) absentovanou jednu vyučovací hodinu, jeden vyučovací den nebo delší období. Při akcentaci tohoto hlediska je třeba zjistit, do jaké míry se jedná o nahodilou nepřítomnost žáka ve výuce nebo naopak zda se jedná o záškoláctví plánované a také zda se jedná o záškoláctví jako trend, tedy se směřováním k jeho dlouhodobosti.

Hledisko věkové – četnost i příčiny záškoláctví se podle zkušeností pedagogických pracovníků liší v záškoláctví na první a druhém stupni a v záškoláctví na středních školách. Faktorem podle Ženatové zůstává, že záškoláctví na prvním stupni základních škol se vyskytuje oproti žákům a studentům vyšších ročních nebo typů škol méně často. Avšak „bývá uváděno, že v čím nižším věku se projevy tohoto chování objeví, tím závažnější bývá jejich důvod i možný negativní vliv na vývoj dítěte.“ Pro záškoláctví nejvíce rizikovým obdobím je ale období puberty.

Hledisko důvodové – představuje důvody, proč dítě do školy nedochází, skutečnosti, zda se tak děje bez nebo s vědomím rodičů a podobně. Více k problému v kapitole „Kategorizace záškoláctví“.

2.3 Příčiny záškoláctví

2.3.1 Vnější příčiny

K vnějším příčinám záškoláctví lze zařadit rodinné a školní prostředí i komunitu, v níž se žák zdržuje (parta).

a) Rodina

Vliv rodiny na formování osobnosti dítěte je neoddiskutovatelný. Rodina je základní socializační prvek, skrze který dítě si dítě získává vztah k sobě samotnému, k rodičům i celé společnosti a prostřednictvím kterého přejímá určité hodnoty i návyky. Jsou to výchovné

styly rodičů, které mají na výchovu dítěte velký vliv. Je rozdíl v tom, zda jsou rodiče autoritativní nebo naopak příliš benevolentní, zda potřeby a problémy svých dětí zjednodušují nebo je přehlíží či jednají excesivně naopak. Vliv rodiny se snižuje s rostoucím věkem dětí, kdy začíná nabírat na významu vliv školských zařízení. A stejně tak je skutečností, že v případech, v nichž selhává rodina, musí být její vliv vyvážen školou, případně jinými subjekty vzdělávací a výchovné soustavy.

K rizikovým faktorům rodiny patří:

- **Přehnaná péče a benevolentní výchova**, kdy je dítěti vše dovoleno a rodiče se soustřeďují na maximální uspokojování jeho potřeb. Ve vztahu k záškoláctví rodiče o problému ví, nechtějí jej však řešit, jít s „milovaným dítětem“ do problému. S tímto se lze ve větší míře setkat v rodinách neúplných.
- **Autoritářská výchova**, spořívající v přílišné kritičnosti rodičů směrem k dětem, k promítání svých představ rodičů do svých dětí, příliš velké nároky rodičů na děti bez přihlídnutí k jejich reálným možnostem schopnostem. Dítě si tak může vypěstovat strach až fobii ke škole z důvodu, že špatná známka pro něj bude doma představovat nadměrnou psychickou zátěž, strach z trestů a vyhýbání se škole se tak může stát pro takové dítě řešením.
- **Lhostejnost rodičů** ke studijním úspěchům nebo neúspěchem jejich dítěte ve škole nebo přehlížení jiných problémů souvisejících i s docházkou do školy.
- **Pracovní vytíženost rodičů** – riziko, že rodiče ztratí dlouhodobý přehled nad chováním dítěte, nad jeho docházkou do školy, prospěchem, způsoby trávením volného času.
- **Neúplná rodina** – rizikovost výchovy výše popsané, zejména v bodech zabývajících se benevolencí výchovy a přehnanou péčí o dítě, lhostejností (způsobenou u jednoho z rodičů např. řešením svých problémů v důsledku ztroskotání předešlého vztahu nebo úporná snaha o vybudování vztahu nového), pracovní vytížením rodiče samoživitele.
- **Nejednotná výchova** – vyskytuje se u rodičů s velmi odlišnými povahovými rysy, dále u rodičů rozvedených nebo rozejitých a dále v rodinách, v nichž pouze jeden z dospělých je rodičem dítěte. Nejednotnost výchovy způsobuje dezorientaci dítěte, jeho zmatenost a rozpolcenost. To dítě devastuje a může přímo či nepřímo ovlivnit i jeho vztah ke škole a výuce.

- **Sociální status a systém hodnot rodiny** - s nízkou mírou rozvinutí hodnotového systému a nízkých sociálním či ekonomickým statusem narůstá riziko zanedbávání povinné školní docházky s vědomím rodičů, dále pak zapojení dětí do ekonomického codu rodiny např. krádežemi, prostitucí a podobně.

b) Škola

Prostředí školy, metody výuky i osobnost pedagoga mohou být za jistých okolností jak startérem záškoláctví, tak jeho „tlumičem“.

Záškoláctví mající kořeny může mít podobu progresu negativního vztahu k učení, způsobeném např. prospěchovou neúspěšností žáků s podprůměrným nebo hraničním intelektem, strachem z konkrétního předmětu, nedostatečnou prací s nadanými žáky, v případě středních škol pak též nevhodným výběrem učebního nebo studijního oboru, event. zaměřením školy.

Spouštěčem záškoláctví může být také necitlivý nebo neprofesionální přístup pedagoga uplatňujícího např. metodu „škatulkování“ žáků, zesměšňování nebo naopak přehlížení neúspěšných žáků či neřešení problémů v kolektivu třídy (zejména v případě práce třídních učitelů). Stejně jako v případě rodičů i učitelů jsou nežádoucí dva extrémy – přílišná autoritativnost a přílišná benevolence.

Velmi vážným spouštěčem záškoláctví je šikana žáka. Tento jev může vést bez jeho rychlého řešení a poskytnutí včasné odborné intervence k výrazné psychické devastaci osobnosti dítěte a záškoláctví jako takové je jen přirozenou formou útěku před problémem, snahou vyhnout se ponížení, fyzickému ataku, psychologickému nátlaku, výsměchu nebo vydírání.

c) Komunita (parta)

- nabývá na významu zejména u dětí středního školního věku. Začlenění dítěte do vrstevnické skupiny, party, komunity či obdobného sociálního uskupení je přirozeným procesem socializace dětského jedince. Význam těchto uskupení však negativním způsobem roste v případě, kdy dítě není přijímáno mezi ostatními žáky třídy nebo školy, event. v případě rodin s disharmonickými vztahy mezi jejími členy. Nalezení náhradní skupiny mimo prostředí vrstevníků z třídy či školy z důvodu, že tito určitého jedince nepřijímají, může být spouštěčem záškoláctví. Žák se k této skupině (partě) uchýlí i v době, kterou by měl trávit

ve vyučování, k záškoláctví také může být členy této party nucen buď přímo, nebo nepřímo (např. strachem z nařčení ze slabošství apod.)

2.3.2 Vnitřní příčiny

Vnitřní příčiny záškoláctví souvisí s osobností charakteristikou žáka. Na vině může být porucha osobnosti (u dítěte hovoříme o disharmonickém vývoji), kdy bývá narušena morální složka, chybí zodpovědnost i přizpůsobení se daným normám. Opakované záškoláctví se se u takového jedince často pojí s dalšími odchylkami v chování, s porušováním platných pravidel či zvýšenou agresivitou. (Ženatová Zdenka, Raabe 2013, s 83)

Vznik záškoláctví může stát i za psychickými poruchami jedince, jako jsou depresivní stavy nebo vážné psychické poruchy a fobie, jakými jsou zejména fobie sociální nebo školní.

K vnitřním příčinám záškoláctví, ač mají dílčí přesah i k příčinám vnějším, patří také poruchy učení. Ty samy o sobě v rámci školy vyvolávají u žáka pocit méněcennosti, neúspěšnosti a při nevhodném přístupu ze strany rodičů a pedagogů jsou s to vyvolat u dětí frustraci a „psychický blok“ k výuce a škole. K poruchám učení patří zejména: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie.

K záškoláctví může podle Ženatové vést také nezralost dítěte při nástupu do školy nebo tzv. separační úzkost. Zvláště o separační úzkosti způsobené strachem dítěte odloučit se od rodičů nebo jednoho z nich lze říci, že jde o „nezhoubné“ záškoláctví a po překonání např. zažitého traumatu (úmrť v rodině) nebo překonání problému (násilí v rodině) se vztah žáka ke škole vrátí do společensky žádoucích mezí.

2.4 Důsledky záškoláctví

O příčinách záškoláctví bylo pojednáno v předchozí kapitole. Důsledky (nebo následky) záškoláctví jsou však taktéž tématem složitějším a hlubším, než by se na první pohled zdálo. Především pak zejména u důsledků záškoláctví můžeme hovořit jako o komplexním dopadu dlouhodobého neodůvodněného absentování žáka ve výuce. Důsledky záškoláctví se v praxi týkají jak rodiče, resp. zákonného zástupce, tak i žáka. V širším způsobu interpretace také společnosti jako takové.

2.4.1 Důsledky pro rodiče

Záškoláctví v pravém slova smyslu může rodičům či jeho zákonným zástupcům přinést celou řadu následků, od právních po hmotné. Řešení problému záškoláctví jejich svěření

s určenými pracovníky školy jsou přitom jen následkem ze všech nejméně citelným. Při déletrvajícím neodůvodněné absenci žáka ve škole se jsou rodiče – dle vážnosti situace (odvislé většinou od délky záškoláctví a eventuálně s tím spojenými protiprávními aktivitami záškoláka – vystaveni např.:

- pohovor u orgánu sociálně-právní ochrany dítěte vč. možnosti dohledu OSPOD nad výchovou v rodině;
- odebrání dítěte z rodiny do ústavní výchovy;
- Osobám, které neplní rodičovskou povinnost a jsou zároveň příjemci dávek sociální péče, hrozí odejmutí těchto dávek;
- postih za spáchání přestupku;
- postih za spáchání trestného činu.

2.4.2 Důsledky pro žáka

Záškoláctví v jeho dlouhodobé podobě může mít pro žáka velmi vážné následky, které mohou jak devastovat jeho psychiku, tak deformovat jeho osobu do podoby asociálního jedince, kdy ztráta trestněprávní bezúhonnosti, sklon k recidivě protiprávních jednání jsou zcela běžným finálním skutkovým stavem.

Psychická složka záškoláka bývá extrémně zatěžována zejména tím, když se dítě snaží své absentérství ve škole skrýt před okolím, zejména před rodiči, ale též případně pře kamarády nebo pedagogy. Nejvýraznějším pocitem, které záškolák prožívá, je pak především strach. Strach z prozrazení spojený se strachem z následků v podobě trestu (doma i ve škole). Více se zaplétá do lží, což mu znesnadňuje svěřit se nebo požádat někoho o pomoc (Fontana David, Portál 2003, s. 360). Strach z prozrazení i následku způsobuje částečnou sociální izolovanost dítěte a může být spouštěčem řady zdravotních, psychických i psychosomatických problémů.

Dalším následkem déletrvajícím nebo opakovaného záškoláctví je, že dítě ve výuce zůstává, jeho mezery v přednášené látce jsou stále větší, školní prospěch se zhoršuje a škola samotná z uvedeného ztrácí na atraktivitě. Pokud problém není včas a efektivně řešen, záškolák opouští vzdělávací soustavu po ukončení povinné školní docházky a jeho sociální statut na trhu práce i v ekonomicko-sociálním ohledu je velmi nízký a perspektiva dodatečného společenského etablování je výrazně snižena, až nemožná.

Jiným prokazatelným důsledkem záškoláctví je často závadové chování v podobě užívání omamných a psychotropních látek, propadnutí gamblingu a nelátkovým závislostem, (páchání majetkových deliktů (krádeže, podvody, vandalismus) a kriminálního jednání, zejména v podobě přečinů a zločinů spojených s fyzickým násilím. (Martina Indrová)

2.4.3 Důsledky pro společnost

Míra záškoláctví, resp. osob, které se v důsledku záškoláctví stanou trvale znevýhodněny ve všech oblastech života, má citelný dopad na společnost jako takovou. I z toho důvodu je záškoláctví postihováno právními předpisy od výchovných opatření pro záškoláka přes sankcionování zákonných zástupců, kteří zanedbávají dohled na povinnou školní docházkou svých svěřenců. Existence prakticky nevzdělaných nebo nízko kvalifikovaných osob se všemi navazujícím důsledky zatěžuje společnost v těchto aspektech:

- a) vyšší míra nezaměstnanosti,
- b) větší míra zastoupení osob žijících bezdomoveckým způsobem života,
- c) vyšší objem vyplácených sociálních dávek a příspěvků,
- d) růst kriminality a případů přestupkových jednání
- e) nárůst existence sociálně-vyloučených lokalit a finančních nákladů na realizaci účinných protipatření
- f) zvýšení nákladů na zajištění bezpečnosti a veřejného pořádku

Z uvedeného plyne, že záškoláctví, jeho projevy a následky jsou pro společnost silně nežádoucí, spojené pouze a jen s negativy. I kdybychom odhlédli od asociálních a kriminálních aspektů osob nevzdělaných, lze konstatovat, že v postindustriální společnosti je existence této množiny lidí ještě více problematická a to jak pro jedince této sociální skupiny, tak pro společnost jako celek.

3 PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ

3.1 Primární prevence

Cílem primární prevence je zamezení záškoláctví jako sociálně patologického jevu, přičemž tento druh prevence je realizován aplikací postupů uvedených v metodickém pokynu MŠMT č.j. 10 194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví. V tomto případě je prevence záškoláctví uplatňována nedílnou spoluprací v linii třídní učitel – výchovný poradce – školní metodik prevence kriminality, a dále za součinnosti s rodiči nebo zákonnými zástupci žáka a dalšími na školní výchově konkrétního dítěte participujícími pedagogy. Primární prevence je účinná pouze za předpokladu existence:

- a) pravidelného zpracovávání dokumentace o absenci žáků
- b) součinnosti zákonných zástupců na nezbytných opatřeních a postupech
- c) analýza příčin záškoláctví vč. přijmutí efektivních opatření
- d) výchovné pohovory s žáky a institucemi pedagogicky-psychologického poradenství
- e) spolupráce s OSPOD

Účinnou prevencí je zejména podílení se na vytváření programů pro aktivní a zdravý způsob života dětí, včetně pěstování otevřené, angažované a komunikativní atmosféry ve škole a v rodině, informační servis pro učitele, žáky i rodiče v rámci programů primární prevence vykonávané různými občanskými sdruženími nebo pedagogicko-psychologickými poradnami (PPP), využívat v prevenci záškoláctví pediatry, terapeuty speciálně-pedagogických center (SPC) a středisek výchovné péče (SVP). (<http://socialni-prace.webnode.cz/zaskolactvi>)

Na primární prevenci lze také nahlížet z úhlu pohledu MŠMT a jeho dokumentu z roku 2009 pod názvem Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy. Tato strategie vymezuje tzv. Speci-fickou primární prevenci mající podobu:

- a) všeobecné primární prevence zaměřené na konkrétní cílovou skupinu (např. třída), u které dosud nebyl zaznamenán žádný problém a nebyla ani indikována žádná známka rizikového chování;

- b) selektivní primární prevenci zaměřenou na konkrétní skupinu (část populace), u které chceme zamezit vzniku rizikového chování s ohledem na domněnku, že u vybrané cílové skupiny by se takové nežádoucí chování mohlo rozvinout;
- c) včasná (tzv. indikovaná) prevence předchází prevenci sekundární (viz. bod níže), je přesně zacílena na konkrétního jedince nebo konkrétní skupinu.

Dokument MŠMT také hovoří o nespecifické primární prevenci, jíž rozumí přístupy a metody podporující rozvoj nadání, zájmů a sportovních a pohybových aktivit. Jedná se tedy o podporu volnočasových aktivit pro děti a mládež apod. (<http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/socialne-patologicke-jevy/zaskolactvi>)

3.2 Sekundární prevence

V případě již vyskytlého případu záškoláctví je sekundární prevence zajišťována především terapeuti SVP, pracovníky OSPOD, PČR, ev. též psychiatrickými ambulancemi, v krajních případech diagnostickými a výchovnými ústavami pro děti a mládež, občanskými sdruženími specializovanými na děti v krizi.

3.3 Terciální prevence

Je zajišťována programy na podporu zamezení dalšího výskytu školního absentérství, zvláště formou terapií v SVP, programů v DDÚ a DÚM, podporou tvůrčím způsobem tráveného školního času (občanská sdružení a jejich akreditované preventivní programy), normalizace školního a rodinného prostředí, např. psychologická a sociální pomoc, OSPOD, lékař. Organizace zaměřené na pomoc rodičům záškoláků. (Kraus, 2009, s. 58)

Nejdostupnější a nejrychlejší cesta je **obrátit se na školního** psychologa. Pokud tato varianta není z různých objektivních i subjektivních důvodů možná, existují i další možnosti. Rodič záškoláka může využít služeb místně příslušné pedagogicko-psychologické poradny. Ty jsou sice co do poskytování služeb bezplatné, mnohdy však přetížené s návaznou delší objednávací lhůtou. Oproti tomu časově pružnější jsou objednávací možnosti privátních psychologických ambulančí, jejichž služby jsou však placené.

Jinou variantou jsou střediska výchovné péče. Stejně jako PPP jsou pracoviště SVC vázány k místu bydliště žáka. SVC však více akcentují řešení problematiky výchovných problémů

a záškoláctví spojené s delikventním chováním nebo zneužíváním alkoholu a drog. Pro rodiče z laické veřejnosti, kteří nejsou v oblasti možnosti řešení problematiky výchovných problémů a záškoláctví orientováni, mohou v případě akutní informační pomoci situaci usnadnit služby krizových linek, jimiž jsou např. Linka důvěry Centra krizové intervence, Linka důvěry Dětského krizového centra, Linka důvěry Riaps či Linka bezpečí a některé další.

4 ZÁŠKOLÁCTVÍ A LEGISLATIVA

Školská, přesněji vzdělávací problematika, včetně samotného práva na vzdělání, má univerzální právní zakotvení od mezinárodně-právních norem v podobě Úmluvy o právech dítěte, přes tuzemské ústavní zákony a zákony běžné, až po vyhlášky, nařízení a metodiky příslušných ministerstev. K základní legislativě spojené se záškoláctvím mj. patří:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR
- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR
- Sdělení FMZ ČSFR č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
- Zákon č. 563/2004., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých předpisů
- Vyhláška MŠMT č. 364/2005, o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení)
- Vyhláška 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče
- Novela vyhlášky 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky 147/2011 Sb.
- Zákon č. 539/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Metodický pokyn MŠMT čj. 20006/2007-51 k primární prevenci sociálně-patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních
- Metodický pokyn MŠMT čj. 24246/2008-6 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení
- Metodický pokyn MŠMT čj. 10194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví

- Informace MŠMT č. 25 884/2003-24? Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

4.1 Zákonné postihy

Povinná školní docházka je specifikována § 36 školského zákona. V něm je mj. uvedeno, že školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku a dále, že Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad.

Uvedené ustanovení zákona dále stanoví, že povinná školní docházka se vztahuje na:

- d) Občany jiného členského státu EU, kteří na území ČR trvale pobývají dle než 90 dnů
- e) Cizince ze třetích zemí, kteří jsou oprávněni pobývat na území ČR po dobu delší než 90 dnů
- f) Účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany

Zákon dále zástupce cizince se porušením shora uvedených povinností dopouští protiprávního jednání ve formě přestupku nebo trestného činu stejně, jako zákonný zástupce – občan České republiky.

4.1.1 Ohrožování výchovy dítěte dle § 201 Tr.Zák (přečin)

(1) Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že:

- a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,
- b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,
- c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo
- d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti,

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo umožní, byť i z nedbalosti, dítěti hru na výherním hracím přístroji, který je vybaven technickým zařízením, které ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžité výhry, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ze zavrženíhodné pohnutky,
- b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu,
- c) spáchá-li takový čin opětovně, nebo
- d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

4.1.2 Přestupky na úseku školství a výchovy mládeže dle § 31 Př.Zák.

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo ohrožuje výchovu a vzdělávání nezletilého zejména tím, že nepřihlásí dítě k povinné školní docházce nebo zanedbává péči o školní docházku žáka.

(2) Za přestupek lze uložit pokutu do 3000 Kč.

4.2 Aplikace zákonných norem

S vymezením, kdy bude mít záškoláctví dítěte pro rodiče nebo zákonné zástupce přestupkovou nebo trestněprávní dohru se lze setkat již v metodickém pokynu MŠMT čj.: 10 194/2002-14, konkrétně v čl. II., odst. 10 a 11, v nichž se praví: „V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka přesáhne 25 hodin, ředitel školy zašle bezodkladně oznámení o pokračujícím záškoláctví ... s náležitou dokumentací příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu. Tato ohlašovací povinnost vychází z platné právní úpravy.

V případě opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku, pokud již byli zákonní zástupci pravomocným rozhodnutím správního orgánu postíženi pro přestupek podle ustanovení zákona, je třeba postoupit v pořadí již druhé hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR, kde bude případ řešen jako trestní oznámení pro podezření spáchání trestného činu ohrožení mravní výchovy mládeže. Kopie hlášení o zanedbání školní docházky bude zaslána příslušnému okresnímu úřadu nebo pověřenému obecnímu úřadu.“

Podle judikátu Nejvyššího soudu č. 55/1974 může být zanedbání povinné školní docházky jako projev nedostatečné péče rodičů o dítě jednou z forem, kdy je dítě vydáno „nebezpečí

zpustnutí“ a z tohoto znaku plyne, že zpustnutí nemusí nastat, ale že jeho stav hrozí. (Tr. Zákoník, Fr. Novotný a kol, Eurounion, Praha 2010)

Pro posouzení právní kvalifikace je jsou tedy určujícími faktory množství zameškaných neomluvených hodin a ev. opakovanost předmětného jednání. Při úvaze o právní kvalifikaci je vždy brán zřetel ke specifčnosti šetřeného jednání ze strany OSPOD, resp. orgánů činných v trestním řízení. <http://www.inkluzivniskola.cz/>

5 MÝTY O ZÁŠKOLÁCTVÍ

Na skutečnost, že záškoláctví má rozličné a hluboké příčiny poukazuje také nezisková organizace Záchraný kruh, která sdružuje záchranářské subjekty a další instituce. Ve svém výzkumu na toto téma shromáždila deset nejčastějších omylů, které v laické veřejnosti v souvislosti s absentérstvím žáků ve škole podle zjištění organizace a jejich členů převládá. K nejčastějším „záškoláckým mýtům patří“:

1. nepravda - Záškoláci jsou především děti líné, kterým vyhovuje zahálčivý způsob života

Skutečnost – není to tak – záškoláci jsou naopak často fyzicky zruční a pracovití, jsou však citově nejistí a mají zkušenost se školní neúspěšností

2. nepravda – Hlavním důvodem záškoláctví je nezájem žáků o vzdělávání

Skutečnost – Výzkumy ukazují, že nezájem o vyučování je až na druhém místě z uváděných důvodů. Téměř každý třetí záškolák však uvádí jako důvod strach z nesplněných školních povinností

3. nepravda – Záškoláctví má především skupinový charakter a je spojené s touláním se venku

Skutečnost – pětkrát častěji tráví záškoláci čas doma než venku nebo ve městě. Přibližně asi jen šestina záškoláků tráví svůj čas s kamarády

4. nepravda – Nám se to nemůže stát

Skutečnost – Záškoláctví se může objevit v každé rodině, i v té „dobré“!

5. nepravda – Záškoláctví se drammatizuje, bylo tu vždy

Skutečnost – Záškoláctví tu bylo, ale za poslední roky se zvýšila tolerance vůči neplnění nejen školních povinností dětí, snížila se kontrola záškoláctví a stoupl počet neomluvených a omluvených hodin

6. nepravda – Záškoláctví je spojeno s nižším intelektem žáků

Skutečnost – Pravda je, že nejnižší záškoláctví je na osmiletých gymnáziích, to je ale skupina s výraznou motivací vzdělávat se. Pokud jde o počet záškoláků, je však nízké záškoláctví i ve speciálních základních školách, kde nároky nejen odpovídají schopnostem dětí, ale pozitivní hodnocení žáků není spojeno jen se školní výkonností

7. nepravda – Vina je především na záškolácích samých

Skutečnost – Záškoláci pocházejí častěji z neúplných rodin a z rodin nefunkčních. Na tyto skutečnosti nemají záškoláci vliv. Jde často o emocionálně a sociálně narušené děti bez přiměřeného rodinného zázemí

8. nepravda – Záškoláctví se téměř vždy odhalí a je spojené s „výchovnými“ opatřeními

Skutečnost – Záškoláci mají poměrně často opačnou zkušenost. Každý dvanáctý uvádí, že se na jeho záškoláctví vůbec nepřišlo a téměř každý třetí tvrdí, že se následně po neomluvené absenci nic nestalo

9. nepravda – Nejúčinnějším prostředkem při řešení záškoláctví je důsledná kontrola záškoláků a potrestání jejich záškoláctví

Skutečnost – Ani samotná kontrola nebo dokonce samotné vodění dítěte do školy, ani samotný trest nebývají účinným řešením, protože nejsou zaměřené na příčiny záškoláctví

10. nepravda – Škola dělá, co může, řešit by to měli jiní (rodiče, děti, sociální pracovníci, policie)

Skutečnost – Někteří odborníci tvrdí, že až třetina záškoláctví souvisí přímo s klimatem ve škole, se způsobem jednání pedagogů se žáky a s neprofesionálním fungováním pedagogů. Na školní klima nemají vliv a nezmění ho ani policie, ani sociální pracovníci.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 ÚVOD PRAKTICKÉ ČÁSTI, CÍLE

Praktické části této práce je usadit obecnou problematiku záškoláctví do konkrétní lokace a časového období. Přesněji, jedná se o jihomoravské pohraniční okresní město Břeclav, region zatížený negativními vlivy spojenými s postransformačním obdobím, které začalo koncem posledního desetiletí 20. století a jež je charakteristické útlumem tradiční zemědělské výroby i tehdejších velkých průmyslových komplexů. Region od té doby s tradičně vyšší nezaměstnaností, nižšími platy a současně stíženým dlouhodobým celonárodním trendem krize tradiční rodiny v podobě vysoké rozvodovosti manželů představuje koncentrovaná sociální negativa zvyšující rizikovost vzniku záškoláctví.

Má bakalářská práce si klade za cíl zmapovat záškoláctví v Břeclavi a zanalyzovat příčiny tohoto sociálně patologického jevu. Výzkum je mimo jiné orientován i na zjištění rodinného prostředí žáků druhých stupňů základních škol, dále na zjištění, zda a případně v jaké míře se na záškoláctví podílí poruchy učení žáků a na osobní zkušenosti pedagogů a pracovníků orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) při Odboru sociální věci Městského úřadu Břeclav. S využitím teoretických i praktických poznatků budou navrženy možná opatření v prevenci záškoláctví.

Zaměřím se také na praktické zkušenosti breclavských strážníků s národním projektem Asistent prevence kriminality a možnosti využití těchto asistentů při boji se záškoláctvím.

6.1 Výzkumné zaměření

Výzkumná část této práce je zaměřena na situační stav záškoláctví v Břeclavi, zejména na:

- důvody záškoláctví
- rodinné zázemí žáků
- zjištění, zda se záškoláctví častěji dopouští dívky nebo chlapci
- způsoby trávení času „za školou“
- návrh preventivních opatření

6.2 Hypotézy

Hypotéza 1: Záškoláctví se více dopouštějí žáci vyrůstající v neúplných rodinách nebo vychovávané prarodiči či v ústavní výchově.

Hypotéza 2: Strach z neúspěchu při zkoušení (strach uz neúspěchu, strach z trestu za neúspěch), šikana a problémy s učením jsou určujícími faktory vedoucími ke vzniku záškoláctví.

Hypotéza 3: K záškoláctví dochází bez přímého vědomí rodičů, rodiče však v převážné míře jeví nedostatečný zájem o četnost a důvody zameškaných hodin svých dětí ve školní docházce.

6.3 Metoda výzkumu

K dosažení cíle své bakalářské práce jsem tyto metody:

- studium a analýza spisů a dokumentace OSPOD Břeclav
- dotazníkové šetření
- řízený rozhovor s pracovníkem OSPOD Břeclav
- výsledková analýza

Z nich zjištěné výsledky následně spojím do objektivního interpretačního rámce, paliže nebudou ve vzájemném rozporu.

7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření bylo provedeno v měsíci květnu roku 2014 na čtyřech základních školách v Břeclavi. Dvě oslovené školy účast na výzkumu odmítly. Respondentské školy účast na průzkumu podmínily anonymitou. Přesto průzkumu účastné základní školy vyhovují alespoň rámcově autorově původnímu záměru, jsou totiž disponovány v sociálně odlišném prostředí zahrnující školy jak v centru města, tak v největší břeclavské sídlištní zástavbě, i ve specifickém prostředí okrajové části města, přičemž jedna ze škol zaměřená na žáky s poruchami učení.

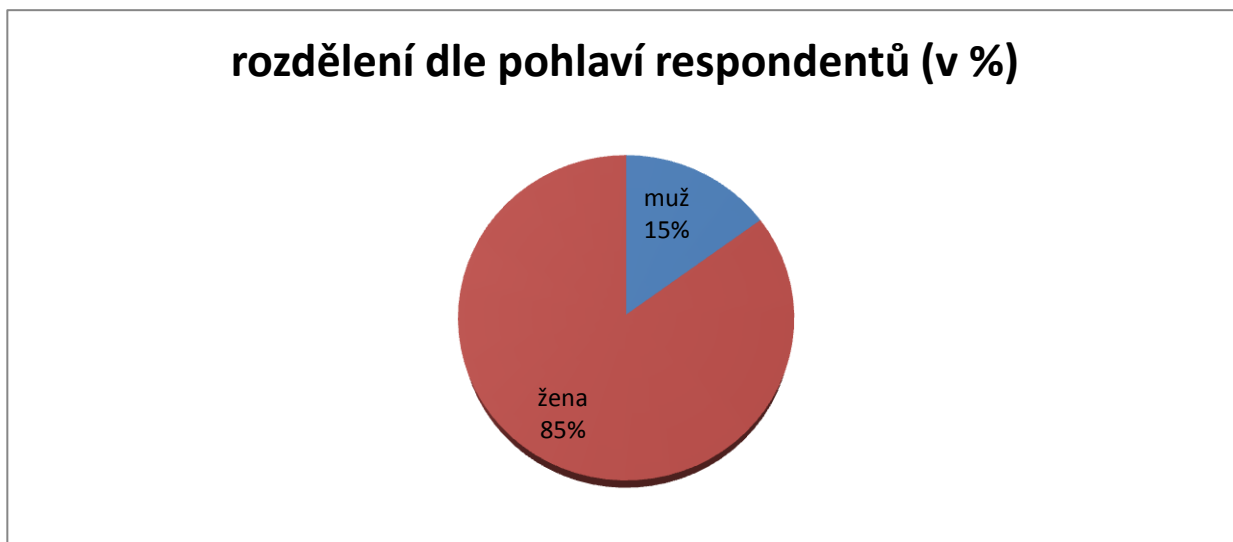
Za respondenty byly řediteli škol – v souladu s přáním autora šetření – vybráni zkušení pedagogové s dlouholetou praxí a praktickou zkušeností s žáky-záškoláky.

7.1 Výsledky šetření

Otázka č. 1

Vaše pohlaví:

- a) muž   b) žena

Graf č. 1, Zdroj: *Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.*

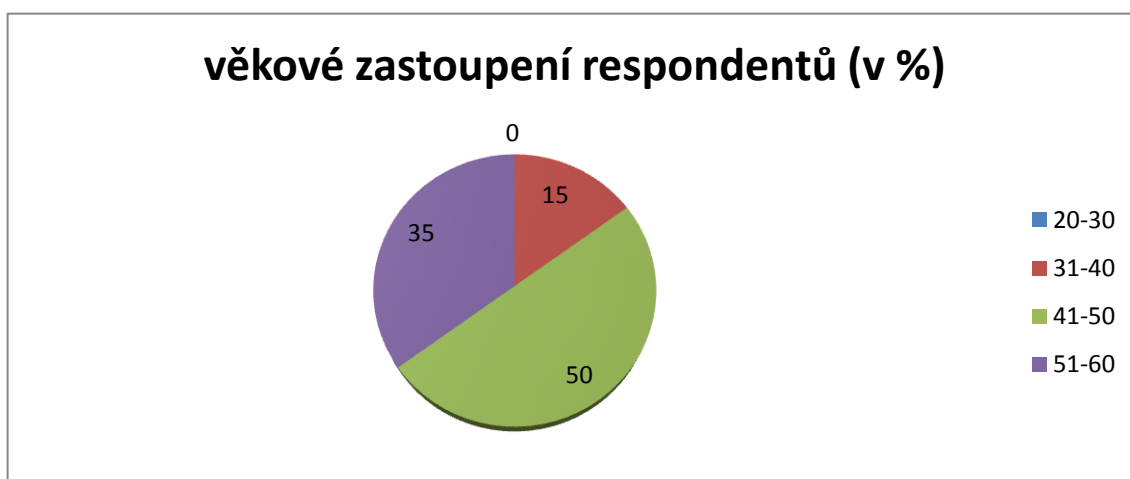
První dotazníková otázka měla identifikační charakter, cílem bylo zjistit pohlaví respondentů, kteří se podrobili dotazníkovému šetření. Z dvaceti pedagogů druhých stupňů šetře-

ných základních škol tvořily naprostou většinu s 85% ženy, 15% připadlo na učitele z řad mužů. Tyto údaje nejsou nijak překvapivé a pouze dokumentující dlouhodobě silné postavení žen v základní vzdělávací soustavě. Tento stav má vzhledem k své dlouhodobosti označit za historický, přesto je otázkou, je však otázkou, zda je optimální.

Otázka č. 2

Váš věk:

- a) 20-30   b) 31-40
c) 41-50   d) 51-60

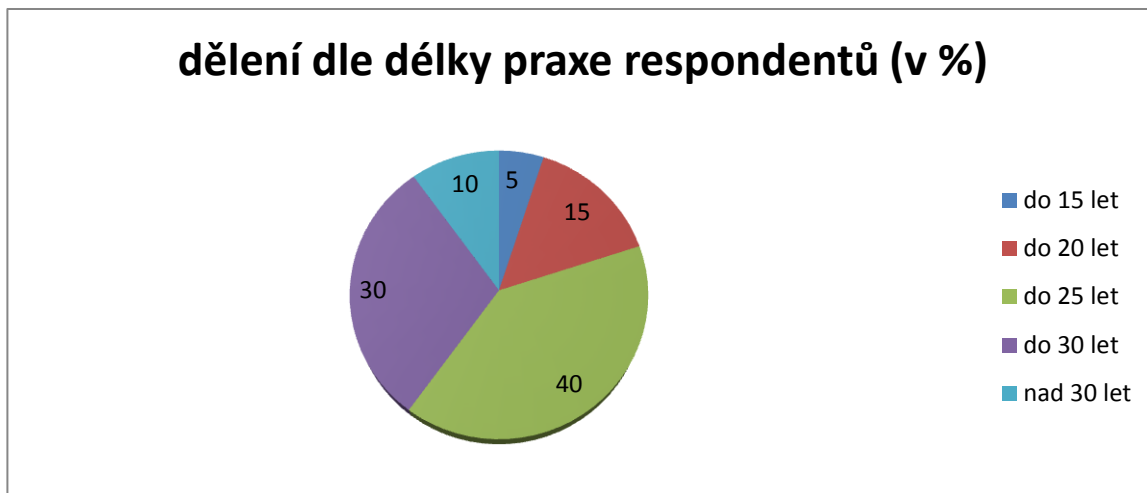
Graf č. 2, Zdroj: *Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.*

Druhá otázka měla zjistit, do jaké věkové skupiny respondenti patří. Vzhledem k akcentovanému zaměření na učitele s delší pedagogickou praxí a praxí s problematikou záškoláctví je tedy logické, že účastníci výzkumu jsou z 85% starší 40 let, kdy skupina učitelů ve věku od 31 do 50 let tvoří 50% dotazovaných. S 35% tvoří druhou nejpočetnější skupinu pedagogové ve věku od 51 do 60 let, následovaní respondenty s věkem 31 až 40 let.

Otázka č. 3

Délka Vaší pedagogické praxe:

- a) do 15 let   b) do 20 let   c) do 25 let   d) do 30 let   e) nad 30 let

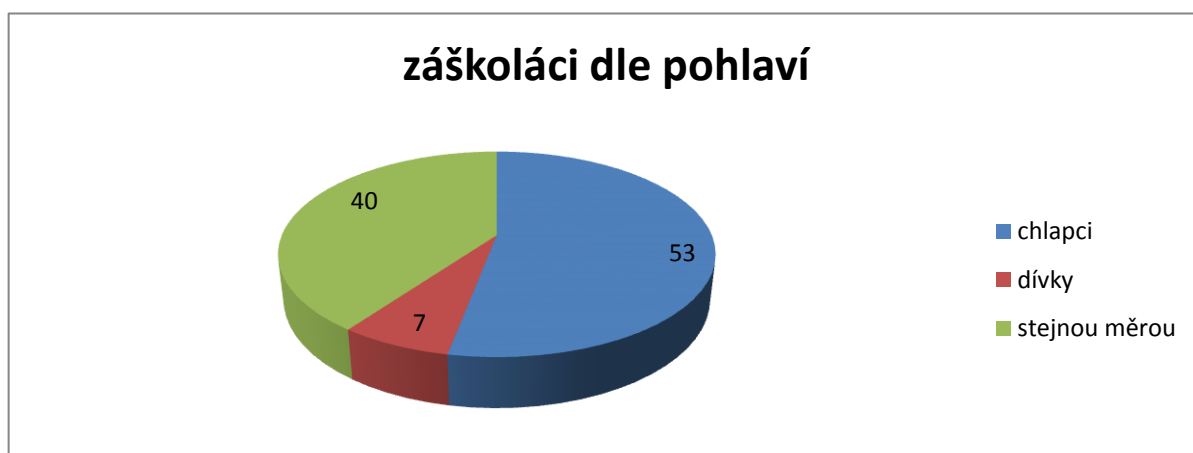
Graf č. 3, Zdroj: Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.

Graf č. 3 vypovídá o kvalifikovanosti pedagogů, kteří se dotazníkového šetření účastnili z důvodu dlouhodobé praxe a praktických zkušeností se záškoláctvím. Nejpočetnější skupinu respondentů tvoří s 40% učitelé s praxí 21-25 let, následovaní pedagogy s praxí 26-30 let (30%). Učitelů s pedagogickou praxí 16-20 let se zúčastnilo dotazníkového šetření 15%, s praxí nad 30 let to bylo 10% a do 15 let pak 5%.

Otázka č. 4

Kdo podle Vás podléhá záškoláctví častěji:

- a) chlapci   b) dívky   c) bez rozdílu

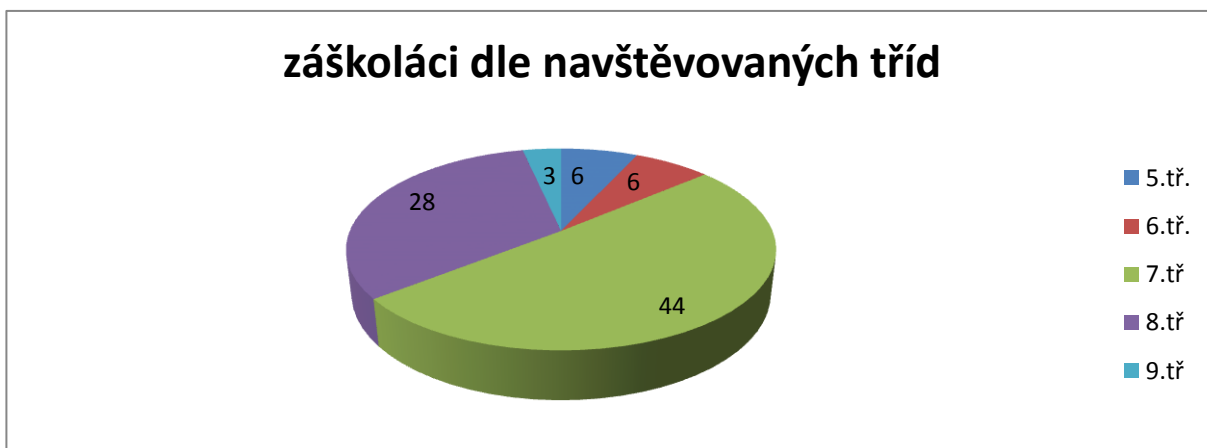
Graf č. 4, Zdroj: Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.

Ve čtvrté otázce bylo sledováno, zda se záškoláctví týká více dívek nebo chlapců, či zda je odlišnost pohlaví ve skupině dětí úmyslně absentujících povinnou školní docházkou minimální. Dle mínění pedagogů jednoznačně tíhnou k záškoláctví chlapci. Tuto odpověď uvedlo 53% respondentů. 7% učitelů tvrdí, že mají více zkušeností se záškoláky-dívkami. Naopak 40% účastníků šetření má co do četnosti stejné zkušenosti s dívkami a chlapci. Nad rámec této interpretace uvádím, že chlapeckou dominantu v záškoláctví registruje také OSPOD Břeclav a Městská policie Břeclav, ač obě instituce uvádí, že k nárůstu problému dívek s úmyslným absentováním výuky v posledních letech dochází, byť velmi pozvolně.

Otázka č. 5

Záškoláctví se nejčastěji projevuje:

- a) v 5. tř.   b) v 6. tř.   c) v 7. tř.   d) v 8. tř.   e) v 9. tř.

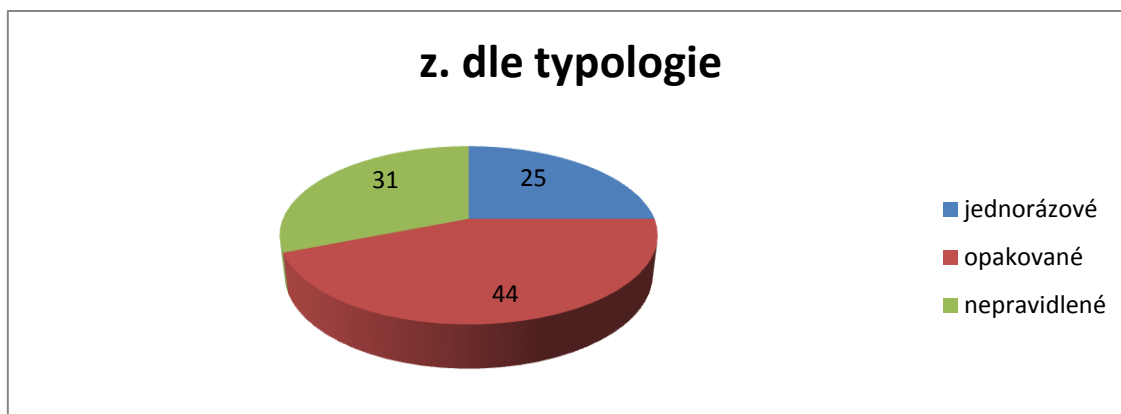
Graf č. 5, Zdroj: *Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.*

Pátá otázka dotazníku byla směřována ke zjištění, v jakém věku žáků, přesněji v návštěvnosti jakých tříd, se pedagogové s projevy záškoláctví setkali. 44% procent respondentů má zkušenosti se záškoláctvím u žáků sedmých tříd, o stupeň výše – v třídách 8. – se se záškoláctvím setkala 28% učitelů. Neodůvodněné absentérství ve výuce v 5. a 6. třídách eviduje shodně šest procent pedagogů, pouze tři procenta pak uvedlo žáky 9. tříd. Nástup puberty spojené s uvědomováním si své osobnosti i napodobování vzorů je tak jedním z výrazných doprovodných rizikových faktorů záškoláctví.

Otázka č. 6

Z hlediska typologie je nejčastěji záškoláctví:

- a) jednorázové   b) opakované   c) nepravidelné

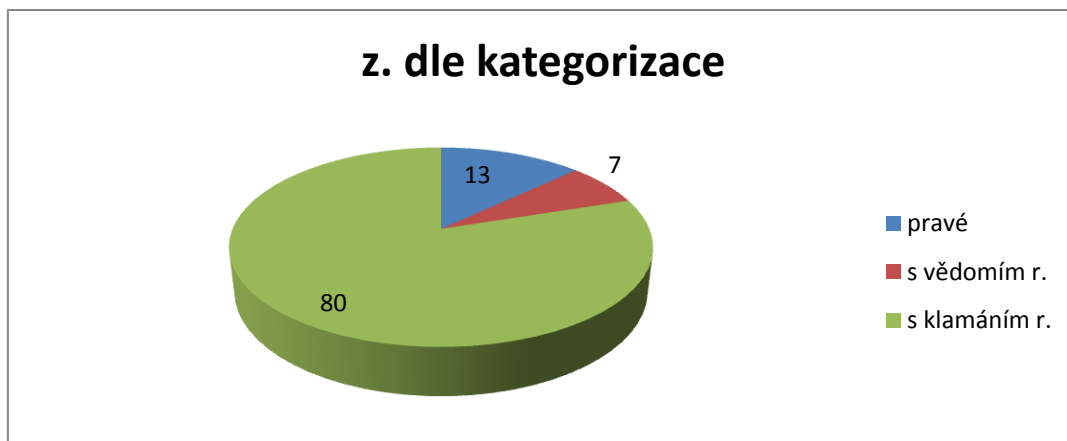
Graf č. 6, Zdroj: Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.

Graf č. 6 vypovídá o typologii záškoláctví, zda toto jednání má dle zkušeností pedagogů charakter jednorázový, opakovaný či nepravidelný. Opakovanost uvedlo jako preferenční odpověď 44% pedagogů, o 19% méně pak registruje převahu záškoláctví nepravidelného, čtvrtina účastníků výzkumu má zkušenost pouze se záškoláctvím jednorázovým. Velkou převahu opakovaného záškoláctví považují za velmi znepokojující stav svědčící o velké skupině záškoláků, kteří výuku sabotují, alespoň po nějaký čas, takřka systematicky.

Otázka č. 7

Z hlediska kategorizace je nejčastěji záškoláctví:

- a) pravé   b) s vědomím rodičů   c) s klamáním rodičů

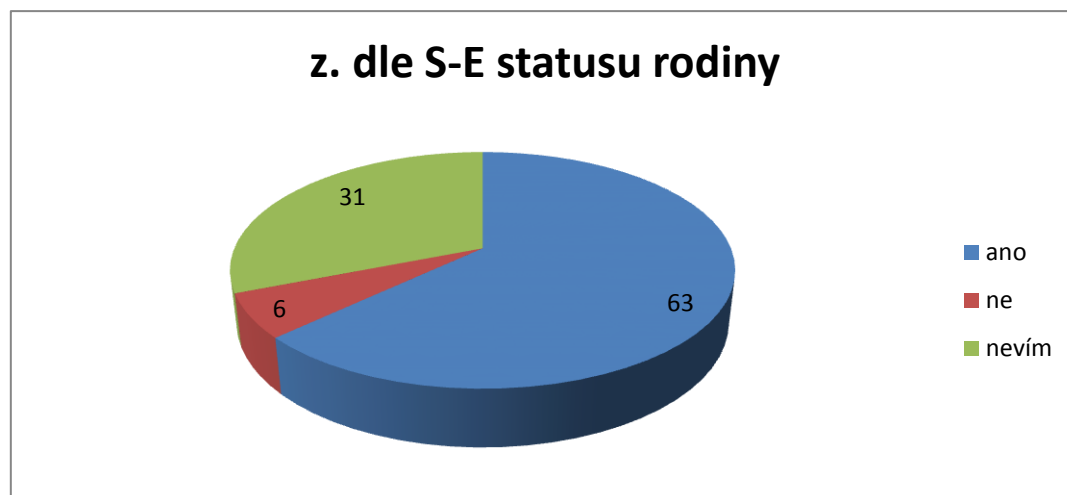
Graf č. 7, Zdroj: Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.

Cílem 7. Dotazníkové otázky bylo zjistit, do které kategorie záškoláctví neomluvené hodiny žáků spadají. Podle zkušeností škol, resp. jejich pracovníků se následným šetřením žákovy neomluvené hodiny ukázalo jako záškoláctví, o němž rodiče neměli vědomí. Tuto odpověď uvedlo 80% učitelů. Případy záškoláctví s vědomím rodičů se setkala 7% pedagogů, 13% pak zjištěné záškoláctví zařadilo do kategorie záškoláctví pravého.

Otázka č. 8

Má na záškoláctví vliv sociálně-ekonomické postavení rodiny?

a) ano   b) ne   c) nevím

Graf č. 8, Zdroj: Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.

Do jaké míry a zda vůbec má sociálně-ekonomické postavení rodiny vliv na samotný faktor záškoláctví jejich dětí bylo smyslem 8. otázky dotazníku. Zhoršený sociálně-ekonomický status rodiny uvedlo jako determinant ve vztahu k záškoláctví 63% respondentů, pouze 6% tvrdilo opak a podle 3% učitelů není sociální a materiální postavení rodiny směrem k záškoláctví určujícím faktorem. Průzkum potvrdil tvrzení části teoretiků, že slabé zázemí dítěte v rodině, ekonomické potíže a s nimi spojení negativa, ev. negativní vzory v rodině jsou s to vědomí žáka o nezbytnosti řádného a pravidelného docházení do školy narušit.

Otázka č. 9

Má dle vaší zkušenosti na záškoláctví vliv dosažená úroveň vzdělání rodičů?

a) ano   b) ne

Graf č. 9, Zdroj: Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.

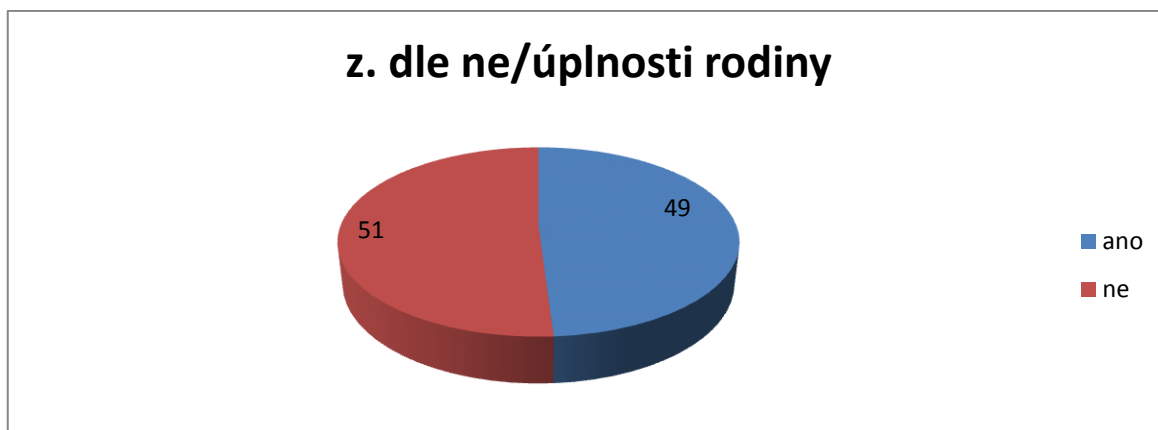
Otázka č. 9 navazuje na otázku předešlou a vede k oprávněnosti tvrzení, že záškoláctví silně souvisí se vzděláním rodičů. Podle účastníků dotazníkového šetření uvedlo kladnou odpověď, tedy že na záškoláctví dětí má vliv dosažená úroveň vzdělání jejich rodičů 70%

respondentů oproti 30%, kteří mají za to, že nižší vzdělání rodičů nijak tendenci dítěte k záškoláctví nezvyšuje.

Otázka č. 10

Má záškoláctví vliv na to, zda dítě žije v úplné nebo neúplné rodině?

a) ano   b) ne

Graf č. 10, Zdroj: *Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.*

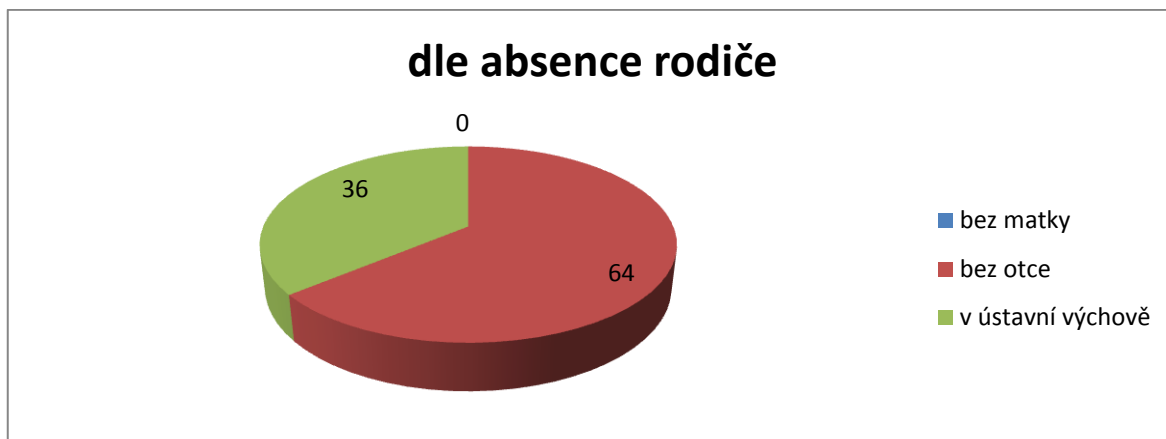
Do jaké míry je neúplnost rodiny možným determinanem záškoláctví bylo smyslem 10. otázky dotazníkového šetření. V tomto případě jsou síly zastánců dvou protichůdných názorů takřka vyrovnané, kdy s převahou jednoho procenta převládá ze zkušeností pedagogů názor, že neúplnost rodiny nemá velký vliv na tíhnutí dětí k záškoláctví. Tento výsledek v podstatě odpovídá logickému závěru, kdy v případě ČR, kde je takřka polovina manželství rozvedených, není automaticky polovina dětí z těchto manželství záškoláky. Případní neúplnost rodiny tak může směrem k záškoláctví přicházet jako determinant záškoláctví spíše ve smyslu případných velmi negativních okolností rozvodu nebo dětmi utrpěných vážných traumat, často však rázu dočasného.

Otázka č. 11

Na otázku odpovědíte pouze v případě, pakliže jste na otázku předchozí odpověděli kladně. Mezi záškoláky je více dětí, které žijí:

a) bez matky   b) bez otce   c) v ústavní výchově 36

Graf č. 11, Zdroj: Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.

Otázka č. 11 měla u těch z pedagogů, kteří tvrdí, že neúplnost rodiny má vliv na záškoláctví dětí, zjistit, zda jsou k absentování školní docházky zatíženy děti, které vyrůstají bez otce, nebo bez matky, nebo jsou v ústavní výchově. Zatímco s dětmi-záškoláky vyrůstajícími bez matky nemá zkušenost žádný z účastníků šetření, podle 64% z nich má růst dítěte bez přítomnosti otce v rodině vliv na tendenci dítěte k záškoláctví. Podle 36% respondentů je riziko záškoláctví větší u dětí v ústavní výchově.

Otázka č. 12

Jaké jsou důvody záškoláctví?

a) prospěch – strach z neúspěchu	b) prospěch – strach z trestu	c) šikana
d) pocit méněcennosti	e) výchovné problémy	f) poruchy učení
g) rodinné problémy	h) jiné zájmy	i) jiné (ad. ot. 14.)

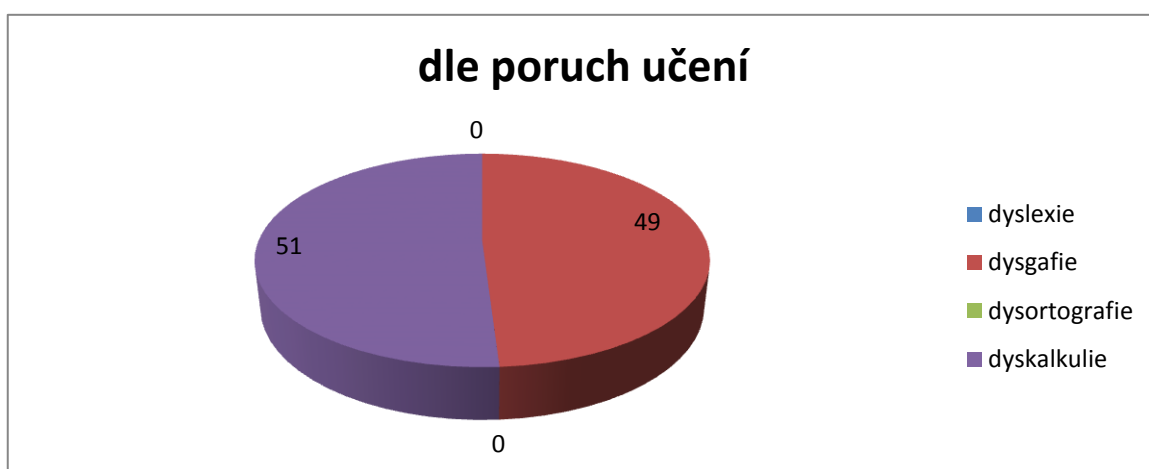
Graf č. 12, Zdroj: Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.

Podle odpovědi břeclovských účastníků dotazníkového šetření zaregistrovali na školách jako nejčastější důvod záškoláctví výchovné problémy dotčeného žáka. Jeho nezvládnutá výchova ze strany zákonných zástupců se pouze odráží k jeho vztahu k plnění svých povinností ve formě povinné školní docházky i k jeho problematickému chování při návštěvě školy a mimo ni. S větším odstupem je respondenty uváděn jako důvod záškoláctví strach žáka z prospěchového neúspěchu (13%) či strach z šikany (10%); 7% dotázaných vidí jako příčinu záškoláctví strach dítěte z trestu doma za špatné známky či v pocitu méněcennosti školáka, ve 3% dávají učitelé záškoláctví na vrub žakovým poruchám učení.

Otázka č. 13

Pakliže jsou důvodem záškoláctví poruchy učení, pak se jedná o:

- a) dyslexii   b) dysgrafii   c) dysortografii   d) dyskalkulii
e) jiné

Graf č. 13, Zdroj: *Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.*

Otázka č. 13 zjišťovala, zda a do jaké míry může záškoláctví souviset se specifickými poruchami učení. Pakliže u záškoláka byla tato porucha diagnostikována, jednalo se v 51% podle zkušeností pedagogů o dyskalkulii a v 49% o dysgrafii. Pro pořádek uvádím, že specifické poruchy učení jako důvod záškoláctví byl u břeclovských pedagogů zjištěn pouze ve třech procentech evidovaného záškoláctví.

Otázka č. 14

Jak záškoláci tráví čas „za školou“?

- a) s kamarádem   b) s partnerem c) výdělečnou činností
 d) v obchodních centrech   e) sledováním TV, DVD, PC, internet
 f) touláním po ulici   g) jiné

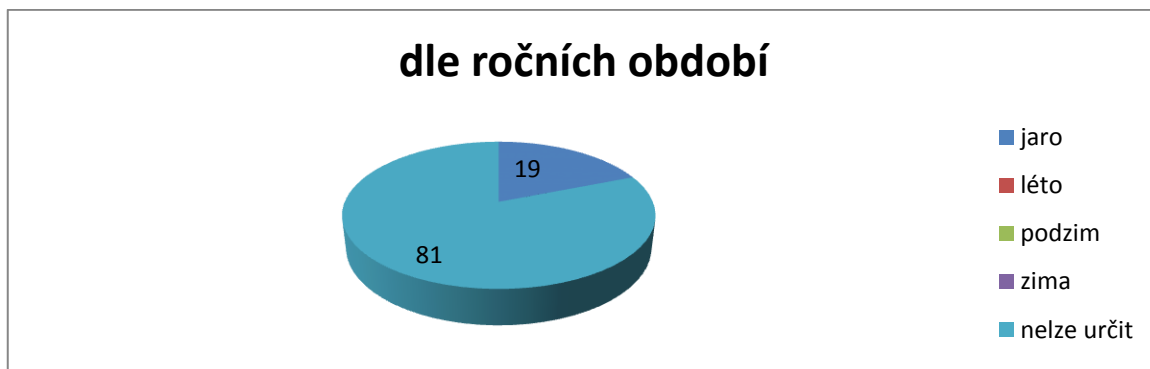
Graf č. 14, Zdroj: *Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.*

Na způsob, jakým děti z praxe břeclovských pedagogů účastnících se dotazníkového šetření tráví namísto účasti ve výuce čas je zaměřena otázka 14. Dle ní 39% dětí za školou tráví čas touláním po ulici, 32% tráví čas s kamarádem (partou) a 10% v obchodních centrech. Zbylé varianty odpovědi účastníci šetření neuvedli. Toulání na ulici, které je nezdárka spojenou s doprovodným závadovým chováním, je tak velmi důležitým poznatkem pro práci sociálního odboru i MP a PČR, ev. terénních pracovníků neziskových organizací (v Břec-lavi např. IQ Roma Servis, Royal Rangers).

Otázka č. 15

Četnost záškoláctví dle ročních období:

- a) jaro   b) léto   c) podzim   d) zima   e) nelze určit

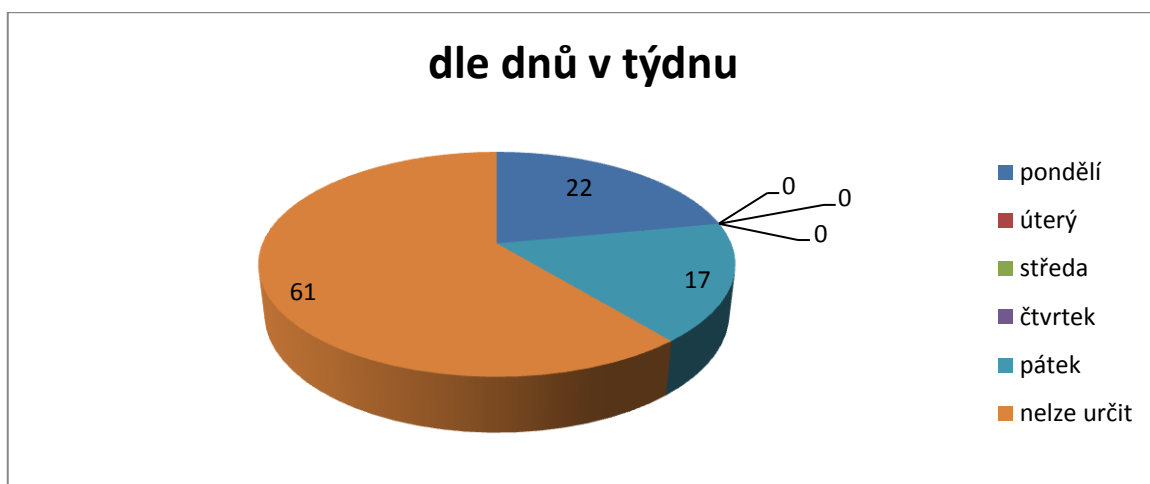
Graf č. 15, Zdroj: Vlastní práce na základě dotaznikového šetření.

Otázka č. 15 hledala souvislost na výskyt případů záškoláctví s konkrétním ročním obdobím. Dle zkušeností 81% oslovených pedagogů se záškoláctví k ročnímu období neváže, pouze 19% respondentů má zkušenost s tím, že se záškoláctvím se setkávají spíše v jarních měsících.

Otázka č. 16

Četnost záškoláctví podle dnů:

- a) pondělí   b) úterý   c) středa   d) čtvrtek   e) pátek   f) nelze určit

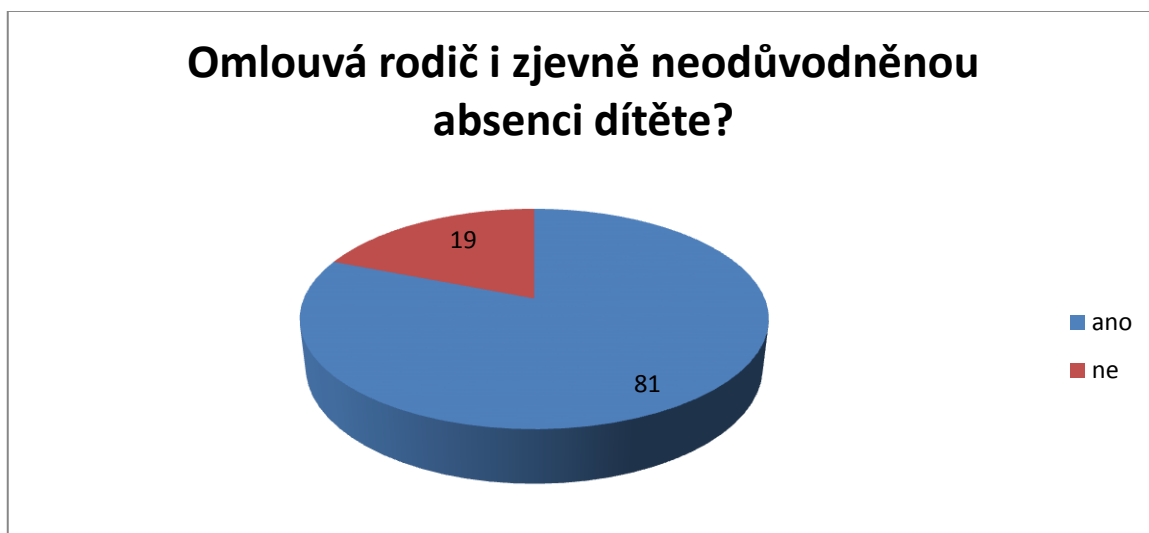
Graf č. 16, Zdroj: Vlastní práce na základě dotaznikového šetření.

Otázka č. 16 hledala souvislost mezi výskytem případů záškoláctví s konkrétním (školním) dnem v týdnu. Dle odpovědí 61% účastníků šetření není konkrétní den determinujícím faktorem. Naopak 39% pedagogů uvedlo, že žáci si absenci školy prodlužují víkend; podle 22% respondentů se žáci k záškoláctví rozhodují častěji v pondělí, dle vyjádření 17% učitelů pak žáci častěji vynechají páteční výuku.

Otázka č. 17

Omlouvá rodič/zákonný zástupce žákovi absenci opakovaně i v případech, kdy tato absence je zjevně neopodstatněná?

a) ano   b) ne

Graf č. 17, Zdroj: *Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.*

Cílem otázky 18. bylo zjistit, do jaké míry jsou podle praktických zkušeností břeclavských pedagogů rodiče či jiní zákonní zástupci žáka-záškoláka zainteresováni do omlouvání jeho neodůvodněné absence ve škole. Plných 81% pedagogů odpovědělo kladně, tedy tak, že rodiče, pokud zjistí i zjevně neodůvodněnou neúčast svého dítěte ve školní výuce, dítě kryjí a tuto absenci omluví či se o to pokusí. Žel, mnohdy jde ze strany dítěte i zákonného zástupce o opakované jednání.

Otázka č. 18

Zajímají se rodiče/zákonná zástupci o absenci svého dítěte ve školní výuce?

a) ano   b) ne   c) spíše ne

Graf č. 18, Zdroj: *Vlastní práce na základě dotazníkového šetření.*

Jaká je míra zájmu rodičů a zákonných zástupců o docházku jejich dětí do školy a tedy i o počet zameškaných hodin je cílem otázky 18. dotazníkového šetření. Shrnu-li součet negativních odpovědí, pak je výsledek velmi alarmující a rodičům břeclavských žáků nevystavuje dobré vysvědčení. Ke dvěma třetinám pedagogů mají totiž tu zkušenost, že se rodiče o absenci svého dítěte ve škole vůbec nezajímá (44% odpovědí pedagogů) nebo spíše nezajímá (25%). Naopak 31% oslovených pedagogů zájem rodičů o docházku vnímá.

7.2 Závěr šetření

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že z praxe břeclavských pedagogů jsou záškoláctvím spíše zasaženi chlapci. Nejvíce případů záškoláctví je registrováno mezi žáky šestých a sedmých tříd, přičemž nejčastější formou neodůvodněné absence ve škole je záškoláctví opakované; převažuje „chození za školu“ s klamným odůvodněním nepřítomnosti ve škole učiněné dítětem rodičům. Rizikovým ve vztahu k četnosti nápadu záškoláctví se jeví slabý sociálně-ekonomický status rodiny s minimálním působením pozitivních vzorů na duši dospívajícího dítěte. Taktéž se z praxe pedagogů prokázalo, že na nízké vzdělání rodi-

čů se tendence k záškoláctví váže častěji než v případě středo- a vysokoškolsky vzdělaných rodičů či zákonných zástupců. Naopak neúplnost rodiny není s jevem záškoláctví přímo spojena. Pokud záškolák vyrůstá v neúplné rodině, pak bez přítomnosti otce nebo se rekrutují z řad chovanců ústavní péče. Břeclavské šetření také ukázalo, že na tamních školách jsou pramenem záškoláctví žáků především jejich celkové výchovné problémy, v o něco menší míře pak i strach školáků z neúspěchu v prospěchu a následného trestu doma. Přítomnost specifických poruch učení u žáka má na jeho vztah k záškoláctví minimální význam. Roční období ani den v týdnu výrazné vlivy na frekvenci záškoláctví u břeclavských žáků nemají, u jednorázového či občasného záškoláctví převládá spíše tendence žáků prodloužit si víkend. Pokud břeclavský žák „jde za školu“, pak většinou tráví čas touláním se po ulici, což je z hlediska prevence kriminality zásadní sdělení. Větší část z nich se pohybuje s kamarádem nebo s partou, případně tráví čas ve společnosti televize, DVD či internetu. Rodiče se v případě zjištění, že jejich dítě nebylo ve škole, snaží potomka krýt a jeho absenci, ač zjevně neodůvodněnou, krýt. Jejich zájem o absentování dítěte ve škole je však spíše vlažný.

7.3 Dílčí odpovědi na hypotézy

Získaná data potvrzují výroky úvodních hypotéz pouze částečně. Hypotéza č. 1 „Záškoláctví se více dopouštějí žáci vyrůstající v neúplných rodinách nebo vychovávané prarodiči či v ústavní výchově“, platí jen omezeně. Ukázalo spíše, že uvedený výrok koresponduje s vžitým avšak zavádějícím názorem, že neúplná rodina rovná se problémy s výchovou dítěte, než s realitou. Alespoň v Břeclavi. Naopak dílčím způsobem platí, že k záškoláctví mají tendenci děti z ústavní výchovy, což může korespondovat s jejich celkovými výchovnými problémy.

Hypotéza č. 2 „Strach z neúspěchu při zkoušení z neúspěchu a trestu, šikana a problémy se specifickými poruchami učení platí jen dílčím způsobem. Platí pouze v té části tvrzení, že spouštěčem záškoláctví může být strach z neúspěchu a s ním spojeného domácího trestu.

Hypotéza č. 3 „K záškoláctví dochází bez přímého vědomí rodičů, rodiče však v převážné míře jeví nedostatečný zájem o četnost a důvody zameškaných hodin svých dětí ve školní docházce“, je platná beze zbytku.

8 PROJEKT „APK“ V BŘECLAVI

Asistenti prevence kriminality při MP Břeclav

(foto: David Mahovský)

Jedním z nástrojů, kterými města a potažmo městské policie mohou použít při monitorování a řešení problému s nežádoucím chováním dětí a mládeže použít, jsou asistenti prevence kriminality (APK). Touto cestou se na sklonku roku 2011 vydalo i město Břeclav, resp. Městská policie Břeclav. Ta má v současné době čtyři takové APK. Mimo jiné jsou jejich úkoly komunikace s dětmi a omladinou rekrutujících se ze sociálně vyloučených lokalit nebo s dětmi a jejich partami, jejichž rodiny nemají dobré ekonomické a sociální zázemí, což se nezdá odrážet i ve vztahu dětí k jejich velmi vlažnému vztahu k povinné školní docházce, dodržování obecných společenských norem apod. „V průběhu dvou let se nám podařilo vybrat takový tým asistentů, kteří nejen naplňují naše původní představy o projektu, ale je dokonce i posouvají dále,“ uvedl na adresu čtyř mužů z romské komunity zástupce velitele MP Břeclav Zdeněk Novák. Jako velkou výhodu spatřuje to, že asistenti za sebou mají krušné osobní zkušenosti v podobě jejich balancování na hraně i za hranou zákona, zkušenosti s výkonem trestu a nezaměstnaností. „Na tom by asi za daných okolností nebylo nic zvláštního, ale všem těmto asistentům se podařilo tyto jejich životní stíny zužitkovat ve svůj prospěch, poučit se z nich, začlenit se do společnosti, namísto pobírání

sociálních dávek začít pracovat, dodržovat zákony, chovat se dokonce až příkladně. Díky tomu všemu tak vlastně mohou dětem i jejich rodičům náchylným - řekněme k závadovému chování - vydat svědectví, že lze něco se sebou dělat. Právě díky svým životním pádům a obdivuhodným vzestupům mají naši APK u své komunity, ale i u majoritní části populace přirozený respekt a důvěru,“ vysvětlil Novák.

APK mají spolu se strážníky s územní a objektovou odpovědností vyčleněny své „rajony“, v nichž provádí svou pochůzkovou činnost a zjišťují, kde a kdy se promaž%duje závadová mládež, kdo tu kterou partu tvoří, čím ta parta zabývá, jak je to s její případnou povinnou školní docházkou a tyto skutečnosti MP tlumočí, což následně umožňuje efektivní řešení ze strany OSPOD, městské nebo republikové policie. „Jen od začátku roku (2014) se nám prostřednictvím APK podařilo získat informace o čtyřech nezletilých, kteří trávili čas školní výuky „za školou“ a v dalších pěti případech nás asistenti informovali o výskytu jiných nezletilců a mladistvých, kteří byli na útěku z diagnostických ústavů v Česku,“ poznamenal Novák. Protože si je vedení města i MP vědomo, že děti a mladiství se dostávají do štiru se zákonem často trávením volného času po škole na ulici, je úkolem APK tyto děti podchytit a přimět je k smysluplnému trávení volného času. „Asistenti pro děti vymýšlí program, nejčastěji ve formě pravidelných fotbalových tréninků, cvičení a podobně, čímž si část dětí, kteří by jinak bloumali po ulici, a jejich protizákonné chování by bylo jen otázkou času, doslova získali,“ poznamenal zástupce MP. Aktivita MP a jejich APK se tak dějí na pozadí policejních statistik, které na Břeclavsku hovoří o rostoucím zastoupení osob mladších 18 let v různých druzích protiprávního jednání, jakými jsou majetkové i násilné delikty, stejně jako nadměrné užívání omamných a psychotropních látek.

Protože záškoláctví a k němu se vážící nežádoucí sekundární aktivity přímo či nepřímo souvisí s bezpečností, a jelikož bezpečí a bezpečnost jsou věcmi sdílenými, představují APK v podobě realizované MP Břeclav efektivní širokospektrální nástroj jak děti se sklonem k závadovému chování dostat pod kontrolu a dále s nimi pracovat. A to nikoli jen represivně, ale především preventivně.

9 PROBLEMATIKA ZÁŠKOLÁCTVÍ OČIMA VEDOUcí OSPOD BŘECLAV A KOORDINÁTORKY PREVENCE KRIMINALITY VE MĚSTĚ MGR. DAGMAR GASNÁRKOVÉ

Do jaké míry se týká záškoláctví břeclavských základních škol?

Záškoláctví je problém, který tu samozřejmě byl a bude. Mění se pouze počty dětí chodících tzv. za školu, jejich skladba či důvody. Co do četnosti případů, zaznamenáváme a řešíme poslední dva roky o něco více případů spojených se zanedbáváním školní docházky

V jakém věku se s projevy záškoláctví nejčastěji v Břeclavi setkáváte?

S chováním, které alespoň částečně nese znaky záškoláctví, se setkáváme především u žáků druhých stupňů základních škol, konkrétněji pak u dětí mezi 11 a 15 věkem. Do jisté takové chování může souviset s pubertou a nemusí mít sociálně-patologické podhoubí. Je vždy nutné zjistit, zda jde o nahodilé a výjimečné vynechání školní výuky nebo o skutečný problém konkrétního jedince, který vyžaduje náležité prozkoumání a hlavně včasné, systematické řešení. Problém záškoláka svědčí něco o něm samotném, ale velmi často je spojen s konkrétními problémy nebo celou řadou se sebou navzájem propojených problémů, sahajících až do jeho rodiny nebo prostředí, v němž vyrůstá.

Proměnila se nějak zásadně sociální struktura žáků-záškoláků v Břeclavi?

Ano. Zatímco dříve se tento problém týkal z větší míry romské komunity, v posledních letech začíná být velkým problémem majoritní části společnosti. To je fakt, s nímž mají své zkušenosti jak školy, tak i orgány Policie ČR a městské policie.

Čím si to vysvětlujete?

Důvodů je hned několik. Předně je třeba si uvědomit, že náš region byl z velké míry zemědělský, ale byly v něm dříve i velké průmyslové společnosti, které byly tradičním výrazným zaměstnavatelem ve městě a jeho nejbližším okolí. V průběhu 90. let minulého století však došlo k útlumu ve zmíněných oblastech a nárůstu nezaměstnanosti, jejíž zvýšená míra

je pro jih Moravy charakteristická, přičemž důsledky toho se promítají do řady rodin, jejich fungování a podobně. Druhým celoplošným problémem, který se svým dílem může na záškoláctví jistou měrou odrážet, je krize rodiny jako instituce, kdy se takřka každé druhé manželství rozpadá i velký podíl matek samoživitelek, které mnohdy situaci s obživou rodiny a výchovou dětí hůře zvládají. Tyto socioekonomické problémy v posttransformační době přistupují k tradičním důvodům záškoláctví a výskyt záškoláctví jako nežádoucí jev v podstatě posilují.

Lze jevy spojené s posttransformačním obdobím blíže specifikovat?

Jistě, byť by to bylo téma na mnohahodinovou diskusi odborníků z různých oblastí života. Ale uveďme konkrétní případ. Svobodná matka samoživitelka přijde o práci. Otec dítěte někdy výživné na dítě platí, někdy ne. Matka se samozřejmě snaží potřeby svého dítěte i své nějakým způsobem zajistit, peníze získat ber kde ber. Přes den je na občasných brigádách, v noci dochází také za přivýdělkem, někdy i pofiderní povahy, jakou je prostitute. Domů nějaké peníze přinese, ale spíše je stále pryč. Ztrácí kontrolu nad chováním dítěte, protože je po shonu za získáním obživy pro rodinu unavená, ztrácí přehled nad tím, co její dítě dělá, zda chodí do školy, jak tráví čas po výuce. V podstatě se jen spoléhá na to, že ji dítě říká pravdu. Pak ale vyjde najevo, že její dítě tráví čas místo školy s partou na ulici, je uživatelem drog, chvíle si krátí vandalským chováním a krádežemi pro uspokojování vlastních potřeb, které před matkou tají. A na světě je problém, problém, který má velký přesah. A takových případů a různých modifikací je více. A vše to začalo právě třeba ztrátou práce v regionu, kde se nová práce jen stěží hledá. Jev záškoláctví tak dostihl i rodiny, kterých by se za jiných okolností asi ani nemusel nikdy dotknout.

Má na záškoláctví dětí vliv vzdělání rodičů?

Samozřejmě. O jeho významu můžeme vést diskuse, ale jako vlivový faktor zcela jistě funguje. Ale když se řekne „A“, je třeba říct i „B“. Jsou rodiny, kdy jsou rodiče co do formálního vzdělání na nízké úrovni, ale svůj handicap si uvědomují a nechtějí, aby jejich děti dopadly také tak. Nebo v těchto rodinách a jejich okolí funguje jakýsi přirozený vzor, který děti před sebou mají, který je na jejich cestě životem provází. Samotná úroveň vzdělání nemusí být ani tak vypovídající, jde o to, jak rodiče na vzdělání a na plnění povinností obecně nahlíží. Pokud vzdělání nepřisuzují žádný význam, učí děti žít ze dne na den nebo

je učí uspokojit své potřeby na základě „práva džungle“, pak se to samozřejmě na dítěti a jeho vztahu ke škole silně promítá.

Jaké jsou nejčastěji způsoby trávení volného času záškoláků?

Tak o těch důvodech se nejčastěji dozvídáme od městských nebo republikových policistů. Krom zabíjení času na ulici jde o trávení času s partou. Povětšinou zase na ulici nebo v nějaké jejich provizorní ubikaci. Mnoho nesmyslně využitého času, síla plíživé přitažlivosti vůdců party, snaha těch slabších přizpůsobit se nebo ukázat na něčem nebo na někom, že nejsou zbabělci, to vše jsou faktory, které na záškoláctví nabalují další problémy, nejčastěji deliktního chování. Na druhou stranu i všeobecný trend ztráty schopnosti přímé komunikace s lidmi vede frustrované jedince, a to už v dětském věku, k úniku do kybeprostoru, kde je vše z různých důvodů snazší. To se mnohdy může týkat žáků, kteří z nějakého důvodu nejsou ve škole nebo v třídním kolektivu v pohodě. Z jejich strany jde o únik od nepříjemného k příjemnému. Náprava v těchto případech musí být včasná, ale především citlivá a trpělivá.

Jaká jsou v Břeclavi opatření spojená s odhalování záškoláctví a jeho minimalizací?

Pomineme-li prostředky předpokládané školskou a další speciální legislativou, zmíním naši vlastní přidanou hodnotu. Od roku 2012 se v problematice závadového chování mládeže velmi angažuje městská policie, s níž vzájemně velmi úzce a velmi často kooperujeme. K získání přehledu o tom, kde se jaké děti s problémových chování vyskytují, kde přebývají, když nejsou doma, kde můžeme je nebo jejich rodiče často měnící bydliště sehnat, přispívají velkou měrou na základě místní a osobní znalosti strážníci s územní a objektovou odpovědností, tzv. okrskáři, a asistenti prevence kriminality, kteří při MP působí. Navíc prací spolupracujeme s nízkoprahovými zařízeními pro mládež, kteří se snaží nějak na děti působit a naplnit jim volný čas různými aktivitami, svůj díl práce sehrává také společnost IQ Roma Servis, občanské sdružení Royal Rangers nebo v Břeclavi-Pošterné sídlící Apoštolská církev, která je na práci s mládeží silně orientována.

ZÁVĚR

Záškoláctví je problematika ve svých příčinách, projevech i následcích velmi složitá a dá se říci, že také interdisciplinární. Dotýká se nejen konkrétního žáka, ale i školy, stejně jako jeho rodiny i okolí, v němž se záškolák pohybuje. Proto je řešení uvedené problematiky velmi složité a dlouhotrvající, možnosti popisu záškoláctví jsou jako téma takřka nevyčerpatelné.

V teoretické části této své práce jsem se zaměřila na problematiku záškoláctví jako sociálně-patologického jevu, na jeho druhy a podoby, na příčiny i následky záškoláctví, právní ukotvení problematiky v mezinárodním i tuzemském právu i na následky zanedbávání dohledu nad povinnou školní docházkou ze strany odpovědných zákonných zástupců.

Praktickou část práce jsem orientovala na faktický stav záškoláctví v Břeclavi, přesněji, na stav záškoláctví na druhých stupních breclavských základních škol. Vše pak očima pedagogů, kteří mají s uvedenou problematikou dlouhodobé zkušenosti, očima orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zmínila jsem možnosti, jaké kompetentní breclavské instituce při předcházení záškoláctví, jeho odkrývání a řešení v současnosti používají.

Úvodem své praktické části jsem nastínila tři hypotézy, přičemž na jejich potvrzení nebo vyvrácení mělo odpovědět jak dotazníkové šetření, tak informace z OSPOD Břeclav a MP Břeclav. Získaná data i další informace všechna tvrzení v úvodních hypotézách z velké míry potvrdily. Beze zbytku platí hypotéza konstatující, že záškoláctví se více dopouštějí žáci vyrůstající v neúplných rodinách nebo vychovávané prarodiči či v ústavní výchově. Dílčím způsobem je platná také hypotéza druhá, že strach z neúspěchu při zkoušení, strach z trestu a šikana jsou určujícími faktory vedoucími ke vzniku záškoláctví. Naopak se nepodařilo doložit tvrzení hypotézy, že na záškoláctví se výrazněji jako jeho spouštěč podílí i problémy žáka se specifickými poruchami učení. Platný je také výrok třetí hypotézy, že k záškoláctví velmi často dochází bez přímého vědomí rodičů, rodiče však v převážné míře jeví nedostatečný zájem o četnost a důvody zameškaných hodin svých dětí ve školní docházce. Jsem ráda, že díky zjištěním v této práci uveřejněným, jsem mohla pospat stávající situaci v záškoláctví v druhostupňovém základním školství v Břeclavi a že během nashromáždování dat se podařilo vystihnout i trendy v této oblasti, skryté souvislosti a návaznosti spojené s regionem Břeclavi a popsat způsoby, jakými se daný problém v Břeclavi řeší.

Věřím, že pro zájemce o danou problematiku bude má práce přínosná.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Publikace:

1. FONTANA David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2003. 383 s. ISBN 80-7178-626-8.
2. JINDROVÁ Martina, *Rizikové chování dětí a jeho právní dopady*, Praha: Togga 2012, 75 s., ISBN 978-80-87258-59-0.
3. KRAUS Blahoslav, *Sociální aspekty výchovy*, Hradec Králové: Gaudeamus 1999, 132 s., ISBN 80-7041-841-9
4. KYRACIOU Chris, *Řešení výchovných problémů ve škole*, Praha: Portál 2005, 151 s., ISBN 978-80-71789-45-1
5. MATEJČEK Zdeněk, *Co děti nejvíce potřebují*, Praha: Portál 2007, 110 s, ISBN 978-80-7367-272-0
6. MATOUŠEK Oldřich, KROFTOVÁ Andrea, *Mládež a delikvence*, Praha: Portál 1998, 335 s., ISBN 978-80-7367-825-8.
7. MONATOVÁ Lili *Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska*, Brno: Paido 1998, 85 s., ISBN 80-85931-20-6.
8. NAKONEČNÝ Milan, *Základy psychologie osobnosti*, Praha: Managementpress 1993, 679 s., ISBN 978-80-8560-334-7.
9. PIPEKOVÁ Jarmila, *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, Brno: Paido 2006, 406 s., ISBN 80-7315-120-0.
10. PŘINOSILOVÁ Dagmar, *Diagnostika ve speciální pedagogice*, Brno: Paido 2007, 178 s., ISBN 978-80-7315-142-3.
11. ŘÍČAN Pavel, *Psychologie*, Praha: Portál 2005, 300 s., ISBN 80-7178-923-2
12. SOBOTKOVÁ Irena, *Psychologie rodiny*, Praha: Portál 2012, 219 s., ISBN 978-80-2620-217-2.
13. TRAIN Alan, *Nejčastější poruchy chování dětí*, Praha: Portál: 2001, 198 s., ISBN 80-7178-503-2.
14. VÁGNEROVÁ Marie, *Psychologie problémového dítěte školního věku*, Praha: Karolinum 1997, 170 s., ISBN 80-7184-488-8.
15. ŽENATOVÁ Zdenka, *Vybrané formy rizikového chování*, Praha: Raabe 2013, 108 s, ISBN: 978-808755-325-1

Internetové zdroje:

1. <http://www.ostrovzl.cz/prevence/zaskolactvi/>
2. http://www.msmt.cz/file/20286_1_1/
3. <http://www.prevence-praha.cz/zaskolactvi>
4. <http://www.sancedetem.cz>
5. <http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2011/18/uvolnovani-a-omlouvani-zaku/>
6. <http://www.socialni-zaclenovani.cz/zaskolactvi>
7. <http://www.r-ego.cz/zaskolactvi>
8. <http://www.policie.cz/clanek/uzemni-utvary-sprava-zapadoceskeho-kraje-zpravodajstvi-zaskolactvi.aspx>
9. <http://www.zkola.cz/rodice/socpatologicjevy/zaskolactvi/>
10. <http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/socialne-patologicke-jevy/zaskolactvi>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

APK	Asistent prevence kriminality
ČNR	Česká národní rada
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
FMZV	Federální ministerstvo zahraničních věcí ČSFR
DDÚ	Dětský diagnostický ústav
DÚM	Diagnostický ústav pro mládež
MP	Městská policie
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dítěte (dříve OPD)
PČR	Policie České republiky
Př.Zák.	Přestupkový zákon
SPC	Speciálně-pedagogické centrum
SVP	Středisko výchovné péče
Tr.Zák.	Trestní zákoník

SEZNAM OBRÁZKŮ

str. 49 Tým asistentů prevence kriminality působící v rámci Městské policie Břeclav

(autor snímku: David Mahovský)

SEZNAM TABULEK

<i>Graf 1</i>	Podíl respondentů dotazníkového šetření dle pohlaví	str. 32
<i>Graf 2</i>	Podíl respondentů dotazníkového šetření dle věku	str. 33
<i>Graf 3</i>	Podíl respondentů dotazníkového šetření dle délky praxe	str. 34
<i>Graf 4</i>	Skladba záškoláků dle pohlaví	str. 34
<i>Graf 5</i>	Skladba záškoláků dle navštěvované třídy	str. 35
<i>Graf 6</i>	Typy záškoláctví	str. 36
<i>Graf 7</i>	Kategorizace záškoláctví	str. 37
<i>Graf 8</i>	Vliv ekonomicko-sociálního statusu rodiny	str. 37
<i>Graf 9</i>	Záškoláctví a úroveň vzdělání rodičů	str. 38
<i>Graf 10</i>	Záškoláctví a ne/úplná rodina	str. 39
<i>Graf 11</i>	Absence konkrétního rodiče a záškoláctví	str. 40
<i>Graf 12</i>	Důvody záškoláctví	str. 40
<i>Graf 13</i>	Poruchy učení a záškoláctví	str. 41
<i>Graf 14</i>	Způsoby trávení času „za školou“	str. 42
<i>Graf 15</i>	Záškoláctví dle ročního období	str. 43
<i>Graf 16</i>	Záškoláctví dle dne v týdnu	str. 43
<i>Graf 17</i>	Omlouvání zjevně neopodstatněné absence rodiči	str. 44
<i>Graf 18</i>	Zájem rodičů o absence svých dětí ve škole	str. 45

SEZNAM PŘÍLOH

- P1 - Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví
- P2 - Dotazník zaměřený na problematiku záškoláctví na 2. stupni základních škol v Břeclavi

PŘÍLOHA P I: METODICKÝ POKYN MŠMT ČR

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

V Praze dne 11.března 2002

Čj.: 10 194/2002-14

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy doporučuje v souladu s § 12 odst. 1 zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů, následující jednotný postup při uvolňování a omlouvání žáků základních a středních škol z vyučování a při prevenci a postihu záškoláctví v základních a středních školách:

Čl. I

Prevence záškoláctví

- (1) Dobu a způsob uvolnění žáka ze školního vyučování stanoví školní řád¹. V případě podezření z nevěrohodnosti dokladu potvrzujícího důvod nepřítomnosti žáka, se může ředitel školy v dané věci obrátit na zákonného zástupce nezletilého žáka, nebo požádat o spolupráci věcně příslušný správní orgán.
- (2) Školní docházku (omluvenou a neomluvenou nepřítomnost) žáků své třídy eviduje třídní učitel.
- (3) Na prevenci záškoláctví se podílí třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními učiteli a zákonnými zástupci žáka.
Součástí prevence je:
  - a) pravidelné zpracovávání dokumentace o absenci žáků,
  - b) součinnost se zákonnými zástupci,
  - c) analýza příčin záškoláctví žáků včetně přijetí příslušných opatření,
  - d) výchovné pohovory s žáky,
  - e) spolupráce se školním psychologem a institucemi pedagogicko psychologického poradenství,
  - f) konání výchovných komisí ve škole
  - g) spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí apod.

---

¹ § 3 odst. 8 a 9 vyhlášky č. 291/1991 Sb., o základní škole, ve znění pozdějších předpisů.

Čl. II

Způsob omlouvání nepřítomnosti, řešení neomluvené nepřítomnosti a postup zúčastněných subjektů

- (1) Nepřítomnost nezletilého žáka základní a střední školy ve škole omlouvá v souladu s platnými právními předpisy zákonný zástupce žáka (popřípadě vychovatel domova mládeže, pokud jde o nezletilého žáka střední školy ubytovaného v domově mládeže); zletilý žák omlouvá svou nepřítomnost sám.
- (2) Základní a střední škola může požadovat, pokud to považuje za nezbytné, doložení nepřítomnosti žáka z důvodu nemoci ošetřujícím lékařem žáka, resp. praktickým lékařem pro děti a dorost, a to pouze jako součást omluvenky vystavené zákonným zástupcem nezletilého žáka (popřípadě vychovatelem domova mládeže, pokud jde o nezletilého žáka střední školy ubytovaného v domově mládeže) nebo omluvenky vystavené zletilým žákem, a to pouze v případě, že nepřítomnost žáka ve škole přesáhne tři dny školního vyučování.
- (3) Na dobu nepřítomnosti žáka ve škole, která předchází návštěvě žáka u ošetřujícího lékaře, resp. praktického lékaře pro děti a dorost, není tento lékař oprávněn vydat potvrzení o nemoci, neboť zpětně nelze jednoznačně a zodpovědně posoudit zdravotní stav žáka.
- (4) Ve zcela výjimečných, individuálně stanovených případech (především v případě časté nepřítomnosti žáka nasvědčující zanedbávání školní docházky) může škola požadovat jako součást omluvenky potvrzení ošetřujícího lékaře, resp. praktického lékaře pro děti a dorost, o nemoci žáka i v případě nepřítomnosti, která nedosahuje délky uvedené v odstavci 2.
- (5) Školy a zdravotnická zařízení, tedy i praktičtí lékaři pro děti a dorost, jsou v souladu s § 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, povinni oznamovat orgánu sociálně-právní ochrany dětí skutečnosti nasvědčující tomu, že se v konkrétních případech jedná o děti, na něž se sociálně-právní ochrana zaměřuje (o děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku; o děti, jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nebo tato práva nevykonávají či jich zneužívají apod.).
- (6) O neomluvené i zvýšené omluvené nepřítomnosti informuje třídní učitel výchovného poradce, který tyto údaje vyhodnocuje. Při zvýšené omluvené nepřítomnosti ověřuje její věrohodnost. Neomluvenou nepřítomnost do součtu 10 vyučovacích hodin řeší se zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce nebo zletilý žák pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod nepřítomnosti žáka a způsob omlouvání jeho nepřítomnosti a upozorní na povinnost stanovenou zákonem. Seznámí zákonného zástupce nebo zletilého žáka s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené nepřítomnosti. Provede zápis z pohovoru (doporučený vzor - příloha č.1), do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem nebo zletilým žákem. Zákonný zástupce nebo zletilý žák

zápis podepíše a obdrží kopii zápisu. Případné odmítnutí podpisu nebo převzetí zápisu zákonným zástupcem nebo zletilým žákem se do zápisu zaznamená.

- (7) Během období, kdy škola vyhodnocuje neomluvenou nepřítomnost, může ředitel školy v zájmu zjištění pravé příčiny záškoláctví žáka a jejího odstranění požádat o spolupráci odborníky z oblasti pedagogicko-psychologického poradenství, popř. orgány sociálně-právní ochrany dětí².
- (8) Při počtu neomluvených hodin nad 10 hodin svolává ředitel školy školní výchovnou komisi, které se dle závažnosti a charakteru nepřítomnosti žáka účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školní metodik protidrogové prevence, popř. další odborníci a zástupce rady školy, pokud byla zřízena.
- (9) Pozvání zákonných zástupců na jednání školní výchovné komise se provádí doporučeným dopisem. O průběhu a závěrech jednání školní výchovné komise se provede zápis, který zúčastněné osoby podepíší (doporučený vzor - příloha č.2). Případná neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci se v zápisu zaznamená. Každý účastník jednání obdrží kopii zápisu.
- (10) V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka přesáhne 25 hodin, ředitel školy zašle bezodkladně oznámení o pokračujícím záškoláctví (doporučený vzor - příloha č.3) s náležitou dokumentací příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu. Tato ohlašovací povinnost vychází z platné právní úpravy³.
- (11) V případě opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku, pokud již byli zákonní zástupci pravomocným rozhodnutím správního orgánu postiženi pro přestupek podle ustanovení zákona⁴, je třeba postoupit v pořadí již druhé hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR, kde bude případ řešen jako trestní oznámení pro podezření spáchání trestného činu ohrožení mravní výchovy mládeže⁵. Kopie hlášení o zanedbání školní docházky bude zaslána příslušnému okresnímu úřadu nebo pověřenému obecnímu úřadu.

---

² § 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

³ §10 odst. 4 zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
Čl. 13 odst. 13 Pracovního řádu pro zaměstnance škol a školských zařízení č.j. 14269/2001-26.

⁴ § 31 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

⁵ § 167, § 168 a § 217 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů.
§ 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Čl. III

Závěrečné ustanovení

- (1) Ustanovení čl. II odst. 1 až 5 jsou stanoveny v dohodě se Sdružením praktických lékařů pro děti a dorost České republiky.
- (2) Metodický pokyn nabývá účinnosti dnem vyhlášení ve Věstníku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Mgr. Eduard Zeman

ministr školství, mládeže a tělovýchovy

1. Příloha P II: DOTAZNÍK ZAMĚŘENÝ NA PROBLEMATIKU
ZÁŠKOLÁCTVÍ NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL V BŘECLAVI

DOTAZNÍK

zaměřený na problematiku záškoláctví na 2. stupni základních škol v Břeclavi

Dobrý den,

Jmenuji se Lenka Kocábová a na Institutu mezioborových studií Brno studuji sociální pedagogiku. Vzhledem k mé profesi strážníka městské policie jsem si pro svou bakalářskou práci zvolila téma záškoláctví a to se zaměřením na záškoláctví žáků druhých stupňů tříd základních škol. Uvedenou problematiku jsem se rozhodla usadit do reálií města Břeclavi. Má práce bude vycházet mj. i z výsledků dotazníku, který si Vám tímto dovoluji předložit. Prosím Vás, abyste jeho vyplňování věnovali svůj čas. Vaše názory vycházející z Vaší odborné praxe jsou mi velmi cenným pomocníkem. Předem Vám velmi děkuji!

1. Vaše pohlaví:

---

a) muž

b) žena

2. Váš věk:

---

3. Délka Vaší pedagogické praxe:

---

4. Kdo podle Vás podléhá záškoláctví častěji?

---

a) chlapci

b) dívky

c) bez rozdílu pohlaví

5. Záškoláctví se nejčastěji začíná projevovat:

- a) v 5. třídě
- b) v 6. třídě
- c) v 7. třídě
- d) v 8. třídě
- e) v 9. třídě

6. Z hlediska typologie je nejčastějším záškoláctví:

- a) jednorázové
- b) opakované
- c) nepravidelné

7. Z hlediska kategorizace je nejčastějším záškoláctví:

- a) pravé
- b) s vědomím rodičů
- c) s klamáním rodičů

8. Má na záškoláctví vliv sociálně-ekonomické postavení rodiny?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9. Má na záškoláctví dětí vliv dosažená úroveň vzdělání rodičů?

- a) ano
- b) ne

10. Má na záškoláctví vliv to, zda školák žije v úplné nebo neúplné rodině?

- a) ano
- b) ne

11. (Na tuto otázku odpovídejte pouze v případě, pakliže jste na otázku předchozí odpověděli kladně) Mezi záškoláky je více dětí, které žijí v neúplné rodině:

- a) bez matky
- b) bez otce
- c) ve výchově prarodičů nebo jiných osob
- d) v ústavní výchově

12. Jaké jsou důvody záškoláctví?

- a) prospěch – strach z neúspěchu
- b) prospěch – strach z trestu doma
- c) šikana
- d) pocit méněcennosti v kolektivu (z důvodu sociálně-ekonomických aj.)
- e) výchovné problémy
- f) poruchy učení
- g) rodinné problémy
- h) jiné zájmy
- g) jiné (ad. otázka 14)

13. Pakliže jsou důvodem záškoláctví poruchy učení, pak se jedná zejména o:

- a) dyslexii
- b) dysgrafii

- c) dysortografii
- d) dyskalkulii
- e) jiné (vypište) .....

14. Jak záškoláci tráví čas, kdy jsou „za školou“?

- a) s kamarády
- b) s partnerem
- c) výtěžnou činností
- d) v obchodních centrech
- e) sledování TV, DVC, dále PC a internet
- f) touláním po ulici
- g) jiné (vypište) .....

15. Četnost záškoláctví dle ročních období

- a) jaro
- b) léto
- c) podzim
- d) zima
- e) nelze určit

16. Četnost záškoláctví dle dnů

- a) pondělí
- b) úterý
- c) středa
- d) čtvrtek

e) pátek

f) nelze určit

17. Omlouvá rodič/zákonný zástupce žákovi absenci opakovaně i v případech, kdy tato absence je zjevně neopodstatněná?

---

a) ano

b) ne

18. Zajímají se rodiče/zákonní zástupci o absenci svého dítěte ve školní výuce?

---

a) ano

b) zřídka

c) spíše ne